

Regionální funkce knihoven v roce 2018

Výroční zpráva o plnění regionálních funkcí krajských knihoven na území ČR za rok 2018

Zpracováno na základě Ročních zpráv o výkonu regionálních funkcí v roce 2018 v jednotlivých krajích ČR, poskytnutých krajskými knihovnami.

Knihovnický institut
Národní knihovna ČR, Praha
Červen 2019

OBSAH

1. Hlavní závěry programu RF v roce 2018.....	3
2. Úvod.....	5
3. Financování regionálních funkcí.....	7
4. Podmínky fungování programu RF – personální zajištění, obsluhované knihovny	13
1. Služby poskytované knihovnami v rámci programu regionálních funkcí	16
a) Poradenská a konzultační služba	16
b) Statistika knihovnických činností	19
c) Vzdělávání knihovníků, semináře, porady	20
d) Tvorba výměnných fondů, jejich cirkulace a distribuce.....	26
e) Pomoc při revizi a aktualizaci knihovních fondů.....	32
f) Nákup a zpracování knihovních fondů z prostředků obcí.....	34
g) Servis automatizovaného knihovního systému.....	39
h) Doprava v rámci výkonu RF	41
PŘÍLOHY	42

1. Hlavní závěry programu RF v roce 2018

- Rok 2018 byl již **17. rokem nepřetržitého fungování Programu regionálních funkcí (RF)** a současně 14. rokem, kdy program RF přešel do kompetence krajů.
- Krajské samosprávy poskytly na výkon RF dotaci ve výši **133 354 227 Kč**, což oproti předešlému roku 2017 představuje **navýšení o 10,2 mil. Kč**.
- V roce 2018 se poprvé vyrovnal propad ve financování výkonu RF, který nastal poté, co přešlo financování ze státu na kraje v roce 2005, vzhledem k inflaci a růstu mezd však objem dotace není adekvátní pro pokrytí všech služeb na potřebné úrovni.
- **Snížení dotace na RF v některých krajích je příčinou výrazných nerovností rozsahu a kvality služeb poskytovaných veřejnosti v rámci ČR.**
- Nepříznivá situace z hlediska finančního zajištění výkonu RF zůstává především v Pardubickém, Středočeském, Plzeňském a Královéhradeckém kraji.
- V předchozích letech (2016 a 2017) probíhalo výraznější zvyšování tarifních platů pracovníků v kultuře. V dotacích na výkon RF od jednotlivých krajů bylo toto zvyšování zohledňováno s velkým zpožděním, často po dlouhých jednáních na krajské úrovni. Krajské a pověřené knihovny musely navýšení platů pokrývat z nezměněných rozpočtů, což v řadě případů mohlo znamenat omezení určité služby, dopravy či snížení prostředků určených na nákup výměnných fondů apod. Tato skutečnost negativně ovlivnila výkon RF v roce 2017. V roce 2018 se již podařilo dosáhnout navýšení na platy téměř ve všech krajích.
- Situace se začíná zvolna zlepšovat v krajích Královéhradeckém a Středočeském a také Pardubickém, které byly postiženy dlouhodobým podfinancováním, přesto zde krajská dotace stále nedosahuje výše z roku 2005.
- Situaci ve většině krajů komplikuje **zdlouhavý a administrativně náročný proces přidělování dotace** krajským a následně pověřeným knihovnám. Značnou část roku musí v mnoha knihovnách v rozporu s platnými předpisy pokrývat z vlastních rozpočtů.
- **Ve srovnání s rokem 2005 se na výkonu RF podílí o 46 úvazků** (pracovníků zajišťujících výkon RF) **méně**.
- **Velmi důležité je poradenství malým knihovnám**, výkony v rámci této služby v roce 2018 vykazují nárůsty, výrazněji v počtu poskytnutých konzultací. Tyto služby jsou klíčové pro informovanost pracovníků knihoven a mají zásadní vliv na kvalitu a úroveň služeb poskytovaných knihovnami v malých obcích. Formy konzultací se však mění a ve výkazech nebývají zachyceny.
- **V oblasti vzdělávání knihovníků** došlo oproti předchozímu roku k poklesům v počtu akcí, účastníků i počtu hodin v rámci regionálních služeb. Také počet obslužených knihoven v této službě se nepatrně snížil. Přetrvává problém uvolňování knihovníků v menších knihovnách, kde neexistuje zástupnost.
- Další významná služba poskytovaná v rámci RF jsou **výměnné fondy (VF)** budované krajskými a pověřenými knihovnami z krajské dotace pro potřeby obsluhovaných knihoven. Kvůli snižování krajské dotace funguje ve většině krajů **vícezdrojové financování** výměnných fondů – z celkové částky na nákup do výměnného fondu tvoří 20 % financí jiné zdroje než je krajská dotace. Podíl těchto zdrojů každoročně stoupá. V některých krajích funguje toto vícezdrojové financování VF ve větší míře, například v Královéhradeckém tvoří

jiné téměř 50 % celkové částky na nákup VF. K vícezdrojovému financování VF se musely uchýlit v těch krajích, kde došlo po roce 2010 k velkému snížení dotací na výkon RF.

- **Cirkulace souborů výměnných fondů** zaznamenala v roce 2018 další **poklesy** v počtu expedovaných souborů a počtu obslužených knihoven. Celkové procento knihoven, které využívají výměnné fondy, se nepatrně snížilo na 86 % (88% knihoven v roce 2017).
- Náklady na nákup výměnného fondu z krajské dotace se oproti minulému roku zvýšily o 378 tis. Kč. Snížení financí na nákup VF v roce 2017 byl v mnoha krajích způsoben nutností pokrýt navýšení platů, které v krajské dotaci na výkon RF nebyly zohledněny. V roce 2018 již situace v tomto směru nebyla kritická.
- Obce stále využívají možnost nechat si odborně nakoupit a zpracovat knihy a další dokumenty do fondů svých knihoven. Službu **nákup a zpracování knih** do vlastních fondů využívá v posledních letech stabilní počet knihoven.
- Stále žádanější službou se stává **servis automatizovaných knihovních systémů**, který využívá každoročně více knihoven. V roce 2018 ji využilo již **35 % knihoven**. V této oblasti bude nutné postupovat v regionech a krajích jednotněji (pořizování regionálních systémů v regionu, stejný provozovatel), aby služba byla nadále ekonomicky výhodná.

2. Úvod

Tato výroční zpráva je vyhotovena v rámci úkolů Národní knihovny ČR, v souladu s § 9, odst. 2, písm. g) zák. č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (dále knihovní zákon)¹ a podle požadavků Metodického pokynu Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky² (dále Metodický pokyn RF). Ten ukládá Národní knihovně vypracovat na základě výročních zpráv a výkazů za jednotlivé kraje výroční zprávu o regionálních funkcích (dále RF) na celém území ČR.

Regionální funkce knihoven jsou souborem podpůrných služeb, které poskytují krajské knihovny ve spolupráci s většími městskými knihovnami v kraji, tzv. pověřenými knihovnami. Služby jsou poskytovány menším městským a především obecním knihovnám v příslušném kraji. V počátcích podpory regionálních funkcí knihoven byly dotace na jejich výkon poskytovány centrálně Ministerstvem kultury ČR. V souladu s novelou zákona o rozpočtovém určení daní přešla odpovědnost za jejich výkon a financování od roku 2005 na kraje. Počínaje tímto rokem až do současnosti jsou dotace na výkon regionálních funkcí knihoven zajišťovány z rozpočtu krajů. Financování regionálních funkcí kraji také vyplývá z knihovního zákona.

Cíle regionálních funkcí

V návaznosti na knihovní zákon vydalo Ministerstvo kultury ČR v roce 2005 Metodický pokyn k RF. Jsou v něm formulovány hlavní cíle regionálních funkcí knihoven:

1. Vyrovnaní rozdílů v úrovni poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb obyvatelům měst a malých obcí
2. Zajištění kvality a kontinuity veřejných knihovnických a informačních služeb v návaznosti na informační potřeby uživatelů
3. Odstranění nežádoucích diferencí v úrovni poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb mezi jednotlivými regiony a kraji
4. Účelná dělba práce a koordinace odborných činností v kraji
5. Efektivní využití veřejných finančních prostředků
6. Garance průběžné aktualizace knihovního fondu knihoven provozovaných obcemi
7. Udržení odborného standardu služeb v knihovnách regionu
8. Garance kvalifikačního růstu pracovníků knihoven (celoživotní vzdělávání).

Pro zajištění rovnoměrného výkonu RF v systému knihoven je k dispozici standard jednotlivých druhů služeb, jimiž jsou regionální funkce naplňovány. Metodický pokyn Ministerstva kultury upravuje kvalitativní a kvantitativní parametry výkonu služeb RF. Při jeho aplikaci se přihlíží ke konkrétním podmínkám a specifikům jednotlivých krajů a jejich regionů. Standard představuje soubor nároků na způsob a úroveň poskytování služeb, jimiž jsou naplňovány regionální funkce krajskými a pověřenými knihovnami. V roce 2018 prošel Metodický pokyn další novelizací, jež byla výsledkem diskuse a spolupráce krajských a pověřených knihoven ČR s koordinačním centrem po RF v Národní knihovně ČR. Schváleno Metodického pokynu Ministerstvem kultury je plánováno na rok 2019. Služby poskytované v rámci RF a standardizované v metodickém pokynu RF jsou:

1. Poradenská a konzultační činnost, metodické návštěvy, plány, rozborů
2. Statistika knihovnických činností
3. Vzdělávání knihovníků, semináře a porady
4. Tvorba výměnných knihovních fondů, jejich cirkulace a distribuce
5. Pomoc při revizi a aktualizaci knihovních fondů

¹ Zák. č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) v platném znění

² METODICKÝ pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonů regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2014. 16 s. Dostupné na <http://ipk.nkp.cz/programy-podpory/regionalni-funkce-verejnych-knihoven/metodicky-pokyn-ministerstva-kultury-k-zajisteni-vykonu-regionalnich-funkci-knihoven-a-jejich-koordinaci-na-uzemi-cr>

6. Nákup a zpracování knihovních fondů pořízených z prostředků provozovatele (obce) a jejich distribuce
7. Servis automatizovaného knihovního systému (AKS).

Kromě regionálních funkcí vymezených standardem vykonává krajská knihovna (KK) a jí pověřené knihovny (PK) další nezbytné činnosti napomáhající rozvoji knihoven a jejich veřejných knihovnických a informačních služeb (dále VKIS). Krajské i pověřené knihovny si stanovují aktuální cíle, některé krajské knihovny navíc mají vytvořené dlouhodobější koncepce pro výkon regionálních funkcí ve svém kraji. Krajské knihovny vystavují tyto informace na svých webových stránkách určených knihovnám svého kraje.

Hlavní platformou pro koordinaci regionálních funkcí je Sekce pro regionální funkce při Sdružení knihoven ČR, která v roce 2018 měla dvě zasedání a to 12. 4. 2018 a 25. 10. 2018. Zápisy z porad a další dokumenty k tématu regionálních funkcí jsou k dispozici na webové stránce **Regionální funkce veřejných knihoven**, kterou spravuje Národní knihovna ČR, viz <https://ipk.nkp.cz/programy-podpory/regionalni-funkce-verejnych-knihoven>.

Ve dnech 17. a 18. října 2018 se v Krajské vědecké knihovně v Liberci uskutečnil V. workshop pro metodiky knihoven, který uspořádala Sekce veřejných knihoven Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR, viz <https://workshop-pro-metodiky5.webnode.cz/>.

3. Financování regionálních funkcí

Celková finanční dotace na výkon regionálních služeb, kterou poskytly knihovnám kraje ze svých rozpočtů v roce **2018**, činila **133 354 227 Kč³**. Kromě krajské dotace, která představuje stěžejní část, jsou v menším měřítku regionální funkce dotovány i z jiných zdrojů, především rozpočtů krajských knihoven, viz tabulka 1.

Celková finanční dotace na výkon RF, tabulka 1.

Finanční dotace na RF	rok 2018
Krajské dotace na RF	133 354 227 Kč
Jiné zdroje (vlastní)	11 335 615 Kč
Z jiných grantových programů kraje	4 204 353 Kč
Celkem	148 894 195 Kč

Oproti minulému roku se jedná o nárůst financí z krajských dotací celkem za všechny kraje o 10,2 mil. Kč a krajská dotace se poprvé od drastického snižování v roce 2010 dostala na svou počáteční úroveň z roku 2005 (133,5 mil. Kč). V jednotlivých krajích plní a koordinuje výkon regionálních funkcí vybraných základních knihoven krajská knihovna.⁴ Povinností krajů je zajistit z peněžních prostředků svých rozpočtů plnění těchto funkcí, přičemž finanční prostředky přešly na kraje k 1. 1. 2005 novelou zákona o rozpočtovém určení daní,⁵ a to i s uvedením konkrétní výše peněžní částky pro každý kraj. Od tohoto data je zcela na rozhodnutí krajských zastupitelstev, jak podpoří fungování RF v kraji. Vývoj financování v letech viz následující tabulka.

Vývoj financování RF z krajských dotací, tabulka 2.

Rok	Krajská dotace
2005 stát	133 495 000 Kč
2005 kraje	127 187 000 Kč
2006	128 187 000 Kč
2007	128 365 000 Kč
2008	132 135 000 Kč
2009	133 540 000 Kč
2010	115 709 000 Kč
2011	114 751 000 Kč
2012	109 038 000 Kč
2013	108 600 000 Kč
2014	108 046 000 Kč
2015	112 206 000 Kč
2016	114 424 957 Kč
2017	123 101 090 Kč
2018	133 354 227 Kč

³ Do této částky je započítána jen dotace od krajů, viz tabulka č. 1.

⁴ Funkci krajské knihovny plní v Jihomoravském kraji Moravská zemská knihovna v Brně, zřízená Ministerstvem kultury a na území hlavního města Prahy Městská knihovna v Praze, zřízená hlavním městem Prahou.

⁵ Zákon č. 1/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Částka 1 Sbírký zákonů 2005, str. 1 – 6.

Jak je z předchozí tabulky patrné, hned první rok byl poznamenán snížením vůči převedené celkové částce od státu. V následujících letech se částka pomalu dorovnávala, až **rok 2009** znamenal v celkovém součtu za ČR dorovnání částky, kterou stát krajům převedl. Ale hned v následujícím roce **2010 začal strmý pokles sumy krajských financí** na výkon RF (z 133,5 mil. Kč na 115,7 mil. Kč). Následující roky celková částka dlouhodobě klesala a v roce 2014 se dostává na pouhých 108 mil. Kč. Částka se postupně přiblížila roku 2002, kdy na RF bylo poskytnuto pouze 91 mil. Kč, ale do Programu RF nebyly zahrnuty zdaleka všechny regiony ČR.

V roce 2015 konečně dochází k obratu a krajská dotace se zvyšuje meziročně o 4,2 mil. Kč, v roce 2016 o dalších 2,2 mil. Kč, v roce 2017 o téměř 9 mil. Kč a v roce 2018 o 10 mil. Kč. V roce 2018 se dotace konečně dostala na úroveň roku 2005.

Oproti roku 2017 došlo k nárůstu téměř ve všech krajích, především ve Středočeském kraji, Jihočeském, Ústeckém a Jihomoravském. V žádném z krajů nedošlo k poklesu, což je velmi pozitivní zpráva.

V několika krajích je zvykem, že krajské knihovny dostávají peníze na výkon své funkce v rámci RF přímo do svého rozpočtu (viz Tabulka 4).

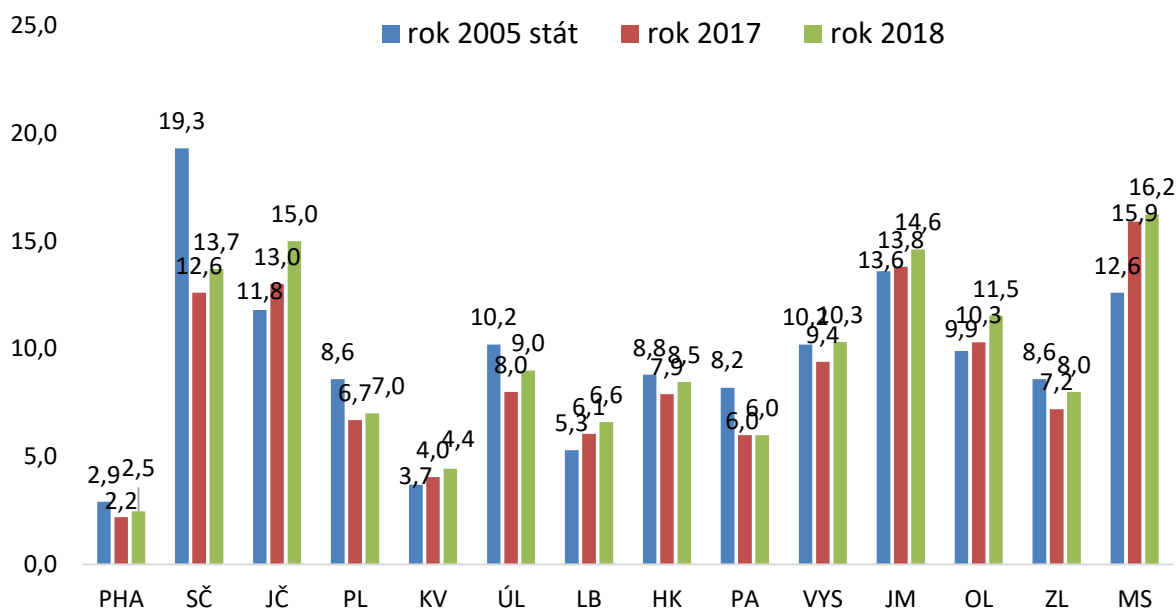
Přestože se částka postupně zase zvýšila na úroveň dotace z původního roku 2005, **s ohledem na inflaci, zvyšování cen a platů tato částka již neznamená dostačující objem financí**. Výkon RF je poznamenán dlouhodobým podfinancováním, na které bylo každoročně v závěrečné zprávě upozorňováno. Některé kraje se s touto situací musí vyrovnávat dodnes, především v krajích Středočeský, Ústecký, Plzeňský, Královohradecký a Pardubický se výše dotace stále na úroveň z roku 2005 nedostala. Financování regionálních funkcí v krajích je stále velmi nerovnoměrné, což ovlivňuje především kvalitu poskytovaných služeb.

Zvyšování krajských dotací na výkon RF ve většině krajů v posledních letech je spíše důsledkem **vládního zvyšování platů státních zaměstnanců v oblasti kultury** v letech 2016 a 2017, které kraje musely reflektovat. Nebylo však výjimkou, že toto navýšení proběhlo s ročním i větším zpožděním, v některých krajích dokonce ještě navýšení dotace na platy metodikům neproběhlo. Zdroje na toto navýšení pak musí krajské i pověřené knihovny brát z provozních nákladů. V roce 2018 již bylo toto navýšení reflektováno téměř ve všech krajích.

Problematické také je **zohledňování inflace** do výše krajské dotace. Ideálním řešením je, jako se to podařilo v Moravskoslezském kraji, začlenit do smluvních či koncepčních materiálů klauzuli o každoročním zvyšování částky na RF v důsledku inflace. Dle ČSÚ dosáhla inflace v letech 2005 až 2018 zhruba 30 %, což znamená, že finanční dotace by měla v roce 2018 být o 30 % vyšší než v roce 2005, k čemuž ještě musíme přičíst další navýšení v souvislosti se zákonným zvyšováním platů. Výhled na rok 2019 je také pozitivní, podle informací krajských knihoven by měla výše krajských dotací dosáhnout přes 138 mil. Kč. Avšak s ohledem na výše uvedené faktory, ani není tato výše stále adekvátní.

Vývoj nerovnoměrného financování regionálních funkcí knihoven v jednotlivých krajích dokládá následující graf 1,

Vývoj krajské dotace v jednotlivých krajích

Graf 1

Finanční částky, které přešly ze státu na kraje v roce 2005 a které byly skutečně kraji na RF přiděleny v roce 2005 a vývoj přidělování těchto prostředků až do roku 2018 (v tisících Kč), tabulka 3.

Kraj	2005 stát	2005 kraj	2006 kraj	2007 kraj	2008 kraj	2009 kraj	2010 kraj	2011 kraj	2012 kraj	2013 kraj	2014 kraj	2015 kraj	2016 kraj	2017 kraj	2018 kraj
PHA	2,9	2,9	3,0	3,0	2,9	2,7	2,6	2,2	2,1	2,4	2,2	2,4	2,1	2,2	2,5
SČ	19,3	15,8	15,8	15,8	16,0	16,0	7,2	7,0	7,5	10,0	10,0	10,2	10,7	12,6	13,7
JČ	11,8	11,2	13,5	13,0	13,0	13,0	10,0	11,0	11,0	11,0	11,0	11,0	12	13,0	15,0
PL	8,6	6,0	6,5	7,0	7,5	8,0	7,6	6,7	6,0	5,5	5,5	6,0	6,5	6,7	7,0
KV	3,7	3,7	4,0	4,0	4,0	3,9	3,7	3,7	3,6	3,6	3,6	3,7	3,8	4,0	4,4
ÚL	10,2	10,2	7,5	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	7,8	7,5	8,0	8,0	8,0	9,0
LB	5,3	5,3	4,5	5,0	5,3	5,4	5,4	5,4	5,5	5,5	5,5	5,6	5,8	6,1	6,6
HK	8,8	8,8	8,8	8,8	10,1	10,1	9,4	9,2	8,3	6,0	6,0	6,2	6,3	7,9	8,5
PA	8,2	8,2	8,3	7,0	7,2	7,2	5,9	5,9	4,0	4,0	4,0	6,0	6,0	6,0	6,0
VYS	10,2	10,1	10,1	10,4	10,7	11,1	9,5	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	10,3
JM	13,6	14,1	14,4	14,4	14,4	14,5	13,5	13,5	13,5	13,5	13,2	13,5	13,5	13,8	14,6
OL	9,9	9,9	10,2	10,2	10,2	10,3	9,3	9,3	9,3	9,0	9,0	9,0	9,0	10,3	11,5
ZL	8,6	8,6	8,7	8,9	9,5	9,7	10,0	9,8	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	7,2	8,0
MS	12,6	12,6	12,8	12,8	13,2	13,7	13,7	13,7	14,1	14,1	14,4	14,4	14,5	15,9	16,2
Celk.	133,	127,	128,2	128,	132,1	133,	115,7	114,	109,1	108,	108	112,	114,	123,1	133,3
	5	2		4		5		8		6	108	1	4		

Zatímco zastupitelstva krajů přidělila knihovnám na RF částku 133 326 846 Kč. **Zároveň byly RF financovány i z jiných zdrojů, např. ze zdrojů vlastních, v celkovém objemu 11 335 615 Kč** a z dalších krajských dotací (grantů) v objemu 4 204 353 Kč.

Důležitou skutečnost představuje praxe, kdy **krajské knihovny dostávají peníze na výkon své funkce v rámci RF přímo do svého rozpočtu**. Proto se tyto peníze neobjevují v souhrnu částky z krajských dotací na výkon RF. Finanční částky pro pověřené knihovny pak plynou formou dotace do jednotlivých pověřených knihoven. Typickým příkladem je **Zlínský kraj** - kromě 7,2 mil. Kč krajské dotace pro pověřené knihovny, disponuje krajská knihovna na výkon RF částkou 3,5 mil. Kč ze svého rozpočtu. Celkem tak ve Zlínském kraji jde na výkon RF částka 10,7 mil. Kč, což je na úrovni roku 2009. Podobná situace je také v Královéhradeckém, Pardubickém kraji a Plzeňském kraji.

Na realizaci RF v roce 2018 bylo ze všech uvedených zdrojů vynaloženo celkem 148 866 814 Kč, zatímco v roce 2017 to bylo 136 837 693 Kč.

Počínaje rokem 2009 vykazují KK a PK i příspěvky obcí na společně využívaný výměnný fond. V roce 2018 činila tato částka 4 886 758 Kč oproti 4 693 644 Kč, které představovaly spoluúčasť obcí na nákupu VF v roce 2017. S přičtením příspěvku obcí na **VF bylo na RF v roce 2018 v celkovém součtu za ČR vynaloženo 153 753 572 Kč.**

Celkové náklady ze všech sledovaných zdrojů na RF v krajích za rok 2018 (v Kč), tabulka 4.

Kraj	Náklady z krajské dotace	Náklady z jiných zdrojů	Další podpora z krajů	Celkem ze všech zdrojů	Příspěvky obcí na VF	Všechny zdroje
Praha	2 457 216	0		2 457 216		2 457 216
Středočeský	13 700 000	294 898		13 994 902	283 500	14 278 402
Jihočeský	15 000 000	466 298	50 000	15 516 298	69 840	15 586 138
Plzeňský	7 000 000	1 530 300	30 000	8 560 300	301 257	8 861 557
Karlovarský	4 440 000	0	20 000	4 460 000	480 070	4 940 070
Ústecký	9 000 000	751 851		9 751 851	626 957	10 378 808
Liberecký	6 611 011	667		6 611 678	0	6 611 678
Královéhradecký	8 466 000	2 296 936		10 577 320	1 430 856	11 531 668
Pardubický	6 000 000	1 818 137		8 296 936	794 457	9 091 393
Vysočina	10 322 000	255 320		9 551 909	107 200	10 684 520
Jihomoravský	14 600 000	112 498	3 360 000	18 045 113	0	18 045 113
Olomoucký	11 530 000	134 844	336 353	12 001 197	216 942	12 218 139
Zlínský	8 005 000	3 450 000		11 455 000	0	11 455 000
Moravskoslezský	16 223 000	407 191	408 000	17 038 191	575 679	17 613 870
Celkem	133 326 846	11 335 615	4 204 353	148 866 814	4 886 758	153 753 572

Částky, které knihovny získaly z jiných krajských dotací, vedle dotací na RF, sledujeme od roku 2007. Z tohoto zdroje bylo získáno v roce 2018 celkem 4 204 353 Kč, v roce 2017 to bylo 4 008 000 Kč.

Od roku 2016 funguje v Jihomoravském kraji dotační program Obecní knihovny, který schválila Rada Jihomoravského kraje v rámci dotačního programu Program rozvoje venkova Jihomoravského kraje. Cílem je modernizace interiérů knihoven v obcích do 3 000 obyvatel a jejich technického vybavení. Pozitivní zprávou je, že podobný dotační titul pro malé knihovny zavádí také Olomoucký kraj od roku 2019. Zatím neúspěšně jedná o spuštění podobného programu v Moravskoslezském kraji.

Další finanční podpora knihoven z krajských rozpočtů v roce 2018 v jednotlivých krajích (mimo prostředky určené na RF), tabulka 5.

r. 2017	Granty mimo RF celkem	Granty nejen knihovnám	Granty pouze knihovnám
Praha		0	0
Středočeský		0	0
Jihočeský	50 000	0	50 000
Plzeňský	30 000	30 000	0
Karlovarský	20 000	20 000	0
Ústecký		0	0
Liberecký		0	0
Královéhradecký		0	0
Pardubický		0	0
Vysočina		0	0
Jihomoravský	3 360 000	0	3 360 000
Olomoucký	55 000	65 000	271 353
Zlínský		0	0
Moravskoslezský	408 000	210 000	198 000
Celkem	4 204 353	325 000	3 879 353

Údaje o struktuře čerpání finančních prostředků přidělených z krajských rozpočtů na RF jsou důležitým ukazatelem, jak je dotace vynakládána. Velké pozornosti se těší údaje o částce věnované na doplňování VF a částce na mzdy pracovníků RF. Ve snaze o šetrné vynakládání krajských dotací jsou stanovovány horní limity, či povinně dosažitelná procenta pro vynakládání prostředků na doplňování VF nebo na mzdy. Od jejich výše se odvíjí i další funkčnost služeb RF.

Procentuální vyjádření těchto dvou stěžejních položek je sledováno již od samého počátku trvání Programu RF. Tyto údaje je však třeba využívat velmi citlivě a s ohledem na celkovou situaci v konkrétním kraji.

Procentuální vyjádření struktury celkových nákladů krajské dotace na RF v roce 2018,
tabulka 6.

Kraj	Na nákup VF v %	Mzdové náklady v %	Ostatní nákl. v %
PHA	13%	43%	45%
SČ	21%	49%	30%
JČ	26%	47%	27%
PL	34%	47%	20%
KV	23%	52%	25%
ÚL	22%	50%	28%
LB	15%	56%	29%
HK	19%	48%	33%
PA	36%	28%	36%
VYS	22%	52%	26%
JM	19%	55%	27%
OL	26%	40%	34%
ZL	17%	53%	30%
MS	24%	51%	24%
ČR	23%	49%	29%

Náklady z krajských dotací na nákup VF bývají ve všech krajích středem zájmu. Je třeba si uvědomit, že zájem o cirkulaci VF je trvalý a blíží se počtu všech obsluhovaných knihoven zřizovaných malými obcemi. Je jedním z hlavních nástrojů při plnění základních cílů a významu RF. Bez dostatečně velkého, obsahově a tematicky pestrého a především aktuálního, to znamená nepřetržitě doplňovaného VF, dochází v některých krajích k poklesu kvality RF a tím kvality VKIS obyvatelům obcí. V některých krajích existuje závazné procento (nebo jinak určený parametr) ze strany krajů při stanovování zásad a podmínek čerpání krajských dotací na RF, např. v krajích Plzeňském či Jihomoravském.

Vývoj poměru financování VF za celou ČR z hlediska zdrojů v letech 2009, 2017 a 2018 zachycuje
tabulka 7.

Náklady na nákup VF z ...	2009	2017	2018	Rozdíl 2018/2017
z krajských dotací	39 446 042	30 002 753	30 381 188	378 435
z jiných zdrojů	1 299 178	2 106 043	2 540 157	434 114
z příspěvků obcí na VF	2 381 507	4 693 644	4 886 758	193 114
celkem ze všech zdrojů	43 126 727	36 802 440	37 808 103	+1 005 663

Pokud by krajská dotace na výkon regionálních funkcí měla stoupající tendenci, mohlo by být postupně upouštěno od vícezdrojového financování regionálních funkcí, především výměnných fondů. V roce 2018 náklady na nákup VF opět porostly ve srovnání s rokem 2017, kdy jsme naopak sledovali velký pokles z důvodu výjimečných opatření v souvislosti se zvyšováním mezd zaměstnanců v oblasti kultury. V některých krajích tvoří jiné zdroje, především ty od obcí, nezanedbatelnou část. Kraje by se však neměly zbavovat odpovědnosti za stav VKIS na svém území a zatěžovat obce náklady, které by měly být primárně hrazeny z dotace na výkon RF.

Mzdové náklady

Finanční zabezpečení RF mělo vliv na celou řadu charakteristik výkonu RF v hodnoceném roce. Za velmi důležitou a výkon ovlivňující je třeba považovat **výši mzdových nákladů a na ní závislý počet pracovních úvazků**. Údaje o mzdových objemech je třeba posoudit zároveň s počtem pracovních úvazků.

Srovnání mzdových nákladů v krajích v letech 2005, 2009, 2017 a 2018 (v Kč), tabulka 8.

Kraj	2005	2009	2017	2018	Rozdíl 2018/2017
PHA	1 456 000	1 411 747	1 154 004	1 046 618	-107 386
SČ	6 226 862	5 584 583	6 028 944	6 757 216	728 272
JČ	4 907 522	5 498 031	6 262 779	7 027 157	764 378
PL	2 380 572	3 200 790	3 035 722	3 266 845	231 123
KV	1 941 996	2 112 345	2 198 066	2 311 980	113 914
ÚL	4 676 618	3 797 066	4 247 057	4 490 283	243 226
LB	2 880 662	2 844 825	3 348 469	3 733 263	384 794
HK	3 454 456	4 176 649	3 535 695	4 061 202	525 507
PA	2 031 879	1 271 092	1 536 177	1 685 467	149 290
VYS	3 509 168	3 807 112	4 753 198	5 389 329	636 131
JM	5 580 731	6 465 458	6 964 632	7 980 488	1 015 856
OL	3 268 642	4 001 559	4 231 992	4 593 891	361 899
ZL	3 637 994	4 470 770	3 817 823	4 246 370	428 547
MS	5 062 318	6 319 993	7 349 155	8 353 321	1 004 166
Celkem	51 015 420	54 962 020	58 463 713	64 943 430	+6 479 717

Od roku 2010 do roku 2014 měla mzdová složka krajské dotace na RF klesající tendenci. V roce 2015 došlo k navýšení mezd za celou ČR o 2 761 221 Kč v souvislosti se zákonným navýšením tarifních platů státních zaměstnanců v roce 2015. V roce 2016 i v roce 2017 následovala další navýšení platových tarifů státních zaměstnanců. Navyšování krajských dotací na výkon RF v souvislosti s několika navýšeními platů státních zaměstnanců však nebylo bezproblémové a v mnoha krajích proběhlo navýšení krajské dotace s velkým zpožděním. V roce 2018 byl tak objem peněz na mzdy vyšší o 6,5 mil. Kč ve srovnání s rokem 2017.

4. Podmínky fungování programu RF – personální zajištění, obsluhované knihovny

Vlastní výkon RF a koordinaci na území krajů realizovaly krajské knihovny. Za koordinaci RF v celé České republice odpovídá Národní knihovna, která jako centrum systému knihoven vykonává koordinační, odborné, informační, analytické, výzkumné, standardizační, metodické a poradenské činnosti. V jejich rámci celostátně metodicky řídí výkon RF a vyhodnocuje jejich plnění. Tyto aktivity uskutečňuje ve spolupráci se sekci SDRUK pro regionální funkce. Koordinace je realizována individuálními konzultacemi, pravidelnými poradami s metodickými pracovníky krajských knihoven, semináři, aktivní účastí pracovníků KI NK ČR na seminářích a dalších vzdělávacích akcích pořádaných v rámci výkonu RF pro obsluhované knihovny a širokým spektrem informací na webu KI NK ČR, v neposlední řadě i zpracováním a zveřejněním celorepublikových výročních zpráv výkonu regionálních funkcí knihoven.

Regionální funkce plnilo **14 krajských knihoven a 86 pověřených knihoven**. V některých krajích fungují krajské knihovny zároveň jako pověřené knihovny, počet pověřených knihoven tak činí 95.

Počet obsluhovaných knihoven a poboček v roce 2018 dosáhl počtu **5 952 knihoven** (o 13 více než v předešlém roce). Zásadní část těchto knihoven tvoří knihovny obcí nebo malých měst. Počty obsluhovaných knihoven viz tabulka 3.

Počet obsluhovaných knihoven, tabulka 9.

Kraj	2009	2017	2018
PHA	39	40	40
SČ	827	812	810
JČ	622	606	602
PL	498	493	493
KV	121	118	118
ÚL	298	299	300
LIB	222	217	216
HK	397	391	391
PA	416	421	420
VYS	570	576	595
JM	702	689	688
OL	489	478	481
ZL	401	392	390
MS	417	407	408
Celkem	6019	5939	5952

Počet všech pracovníků, kteří v roce 2018 zajišťovali služby v rámci RF, činil 223 úvazku, což znamená mírný pokles ve srovnání s předešlým rokem (225 úvazků), vývoj počtu metodiků, viz tabulka 4.

Oproti stavu z roku 2005 se stále jedná o velký **pokles o 46 pracovních úvazků**. Kromě tří krajů došlo ve všech krajích ke snížení počtu pracovních úvazků na RF, v některých krajích je snížení stále výrazné (Středočeský či Ústecký kraj). Změny oproti minulému roku jsou minimální.

Přehled počtu úvazků v krajích, tabulka 10.

Kraj	r. 2005	r. 2009	r. 2011	r. 2017	r. 2018	r. 2018/2005
PHA	9,0	5,1	5,3	2,5	2,5	-6,5
SČ	31,4	21,4	14,9	19,3	18,9	-12,5
JČ	28,0	25,2	21,0	23,3	23	-5
PL	16,0	15,4	15,1	14,1	14	-2
KV	8,4	8,8	7,9	7,5	7,45	-1
ÚL	22,6	17,7	16,0	16,2	15,6	-7
LB	14,3	11,5	11,6	11,6	11,6	-2,7
HK	17,4	17,5	17,3	15,3	15,4	-2,0
PA	11,4	6,1	6,3	8,0	7,8	-3,6
VYS	16,5	16,0	16,0	17,0	17	+0,5
JM	30,0	30,7	27,8	26,0	24,5	-5,5
OL	22,0	23,2	20,2	20,6	20,5	-1,5
ZL	16,8	17,7	17,1	16,8	17,0	+0,2
MS	25,6	27,2	27,3	27,3	27,8	+2,2
ČR celkem	269,2	243,4	223,6	225,3	223,0	-46,2

Průměrný počet knihoven, které připadají na jednoho metodika, v roce 2018 stoupl na 27 knihoven (26 v roce 2017). Z tabulky 5 je patrné, že situace v krajích se z tohoto hlediska velmi liší. Tradičně nejvyšší počet knihoven na 1 metodika připadá ve Středočeském kraji (43 knihoven) a také v Pardubickém (54 knihoven), což je důsledek drastického snižování rozpočtu v těchto krajích a následném snížení počtu úvazků na výkon RF v minulosti. Takové hodnoty znamenají nadměrné vytížení metodiků, kdy je ohrožena jak kvantita, tak kvalita služeb.

Průměrný počet knihoven připadajících na 1 metodika, tabulka 11.

kraj	2009	2017	2018
PHA	8	16	16
SČ	39	42	43
JČ	25	26	26
PL	32	35	35
KV	14	16	16
ÚL	17	18	19
LIB	19	19	19
HK	23	26	25
PA	68	53	54
VYS	36	34	35
JM	23	27	28
OL	21	23	23
ZL	23	23	23
MS	15	15	15
Průměr ČR	25	26	27

Využívanost a popularitu jednotlivých služeb poskytovaných v rámci RF ilustruje následující tabulka 12. Procentní hodnota znamená, kolik obsluhovaných knihoven využilo v příslušném roce uvedenou

službu u své pověřené nebo krajské knihovny. Kromě statistiky knihovnických činností jsou již tradičně nejvyužívanější služby poradenství a konzultace, kterou využilo 102 % knihoven (službu v některých krajích využívají i knihovny jiných sítí, např. školní, muzejní atd.). Využívání výměnných fondů je další oblíbenou službou (86 % knihoven ji v r. 2018 využilo). Velkým vývojem prochází služba Servis automatizovaných knihovnických systémů, v roce 2009 ji využilo 13 %, v roce 2018 to bylo již 35 % obsluhovaných knihoven. Využití této služby knihovnami každoročně stoupá. Skutečnost souvisí s rozšiřováním regionálních automatizovaných knihovnických systémů v malých knihovnách.

Využívání jednotlivých služeb knihovnami, tabulka 12.

	r. 2009	r. 2017	r. 2018
Poradenství	109 %	99 %	102%
Statistika	108 %	98 %	98%
Vzdělávání	66 %	58 %	58%
Porady	50 %	41 %	40%
Revize KF	17 %	19 %	19%
Nákup KF obcí	17 %	17 %	17%
Zpracování KF obcí	23 %	26 %	25%
Cirkulace VF	88 %	88 %	86%
Servis AKS	13 %	32 %	35%

1. Služby poskytované knihovnami v rámci programu regionálních funkcí

a) Poradenská a konzultační služba

Poradenská a konzultační činnost je velmi účinnou a důležitou službou, která zásadně ovlivňuje úroveň a dostupnost služeb v knihovnách obcí i měst v regionech a je účinným nástrojem k prosazování cílů střednědobých i dlouhodobých plánů PK a KK. Ze sedmi standardizovaných služeb je tradičně službou nejvyhledávanější.

O konzultace projevují zájem všechny typy základních knihoven od obecních s „dobrovolným“ knihovníkem až po knihovny profesionalizované a knihovny s odborným zaměřením, mnohdy také knihovny jiných sítí (školní, muzejní atd.). Vedle klasických forem osobních jednání a telefonických dotazů je využívána elektronická pošta a další možnosti, které ICT nabízejí, např. tzv. elektronická metodika. Počet konzultací je i projevem ustálení RF v regionech a projevem důvěry knihovníků a provozovatelů obsluhovaných knihoven k metodikům a jejich práci. Vedle širokého spektra běžných odborných dotazů ovlivňují výsledky i témata úkolů souvisejících s aktuálními celorepublikovými trendy a cíli (Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2017 – 2020)⁶. Obsahem této funkce je nejširší spektrum odborných knihovnických témat počínaje těmi základními, až po témata nová či vysoce specializovaná, témata z oblasti organizační, legislativní atd.

Nejčastěji uváděná témata konzultací a poradenských služeb se v průběhu let mění a část naopak zůstává stejná. Charakteristická témata jednotlivých let či období, počínaje rokem 2002, byla opakovaně a v téměř plném výčtu uváděna ve Výročních zprávách RF.

⁶ Dostupné na <http://ukr.knihovna.cz/koncepce-rozvoje-knihoven-cr-na-leta-2017-2020/>

	Témata konzultací
2018	Automatizace knihoven Statistické vykazování výkonů knihoven Příprava žádostí o dotace, Podpora kulturních a komunitních akcí, Modernizace interiérů knihoven, umístění knihoven Půjčování e-knih, audioknih Jednání s obcemi – vícezdrojové financování VF Webové stránky knihoven, sociální sítě Povinnosti knihoven spojené s autorským právem, Ekonomicko-právní otázky Design služeb Mediální gramotnost Advokacie knihoven

Vývoj v ČR během let 2005, 2009, 2017 a 2018 ilustruje tabulka 12, viz grafy v Příloze č. 13.

	2005	2009	2017	2018	Rozdíl 2018/2017
Počet obslužených knihoven	6 395	6 553	5 915	6 096	181
Počet poskytnutých konzultací	19 988	21 420	18 892	19 735	843
Počet metodických návštěv	11 550	12 004	10 253	10 475	222

Oproti roku 2017 došlo k **nárůstu v počtu obsluhovaných knihoven o 181. Vzrostl také počet konzultací o 843 a stejně tak počet metodických návštěv o 222.** Konzultace a metodické návštěvy jsou důležitým nástrojem ke zvyšování celkové úrovně služeb veřejných knihoven, je pozitivní zprávou, že zájem i snaha o předávání relevantních informací knihovníkům v nejmenších knihovnách zůstávají na vysoké úrovni. V některých krajích využívají poradenské služby i jiné knihovny kromě obsluhovaných, např. školní či muzejní, proto je počet obslužených knihoven v této službě vyšší než je počet knihoven, které mají krajské a pověřené knihovny na starosti.

Vývoj počtu konzultací v jednotlivých krajích v letech 2005, 2009, 2017 a 2018, tabulka 14.

Kraj	r. 2005	r. 2009	r. 2017	r. 2018	Rozdíl 2018/2017
PHA	207	256	152	168	16
SČ	1873	2138	1278	1 441	163
JČ	3493	2965	2850	2 861	11
PL	1225	1007	799	918	119
KV	319	342	328	279	-49
ÚL	885	921	1045	1 102	57
LB	327	427	781	837	56
HK	2082	3137	1620	1 752	132
PA	1912	1907	2127	2 068	-59
VYS	1035	1193	1340	1 429	89
JM	1421	1820	2153	1995	-158
OL	2271	1995	1390	1 869	479
ZL	1683	1828	1835	1 840	5
MS	1255	1484	1194	1 176	-18
Ø ČR	1428	1530	1349	1 410	61

Ve většině krajů počty konzultací vzrostly, nejvíce v Olomouckém kraji (o 479), Středočeském (o 163) a Královéhradeckém (o 132). V některém roce se může vyskytnout naléhavá otázka, kterou je třeba rychle řešit s obsluhovanými knihovnami (celostátní průzkumy atd.) a počty konzultací v některých letech tak mohou zaznamenat viditelný nárůst. To ale zřejmě nebyl případ roku 2018.

Počet metodických návštěv v jednotlivých krajích v letech 2005, 2009, 2017 a 2018, tabulka 15.

Kraj	r. 2005	r. 2009	r. 2017	r. 2018	Rozdíl 2018/2017
PHA	91	91	90	93	3
SČ	1144	1161	646	626	-20
JČ	1553	1724	1377	1335	-42
PL	1235	1209	1025	1009	-16
KV	651	513	439	441	2
ÚL	473	576	554	547	-7
LB	888	736	587	601	14
HK	987	1123	736	755	19
PA	412	438	466	458	-8
VYS	906	1199	1256	1246	-10
JM	1025	871	974	890	-84
OL	957	782	730	1158	428
ZL	874	1004	851	818	-33
MS	354	577	522	498	-24
Ø ČR	825	857	732	748	16

Největší nárůst počtu metodických návštěv vykázal kraj Olomoucký (o 428). V ostatních krajích nedošlo k žádným výrazným poklesům ani nárůstům.

Výsledky a výkonové ukazatele za rok 2018 v jednotlivých krajích, tabulka 16.

Kraj	Obslužené knihovny	Konzultace/ 1 obsluž. knihovna	Metod. návšt./ 1 obsluž. knih.	Obsluhované knihovny	Konzultace/ 1 obsluh. knih.	Metod. návšt./ 1 obsluh. knih.
PHA	40	4,2	2,3	40	4,2	2,3
SČ	793	1,8	0,8	810	1,8	0,8
JČ	644	4,4	2,1	602	4,8	2,2
PL	490	1,9	2,1	493	1,9	2,0
KV	118	2,4	3,7	118	2,4	3,7
ÚL	307	3,6	1,8	300	3,7	1,8
LB	251	3,3	2,4	216	3,9	2,8
HK	412	4,3	1,8	391	4,5	1,9
PA	432	4,8	1,1	420	4,9	1,1
VYS	572	2,5	2,2	595	2,4	2,1
JM	575	3,5	1,5	688	2,9	1,3
OL	653	2,9	1,8	481	3,9	2,4
ZL	389	4,7	2,1	390	4,7	2,1
MS	420	2,8	1,2	408	2,9	1,2
Ø ČR	3,4	1,9	2,3	425	3,5	2

Standard

Novelizovaný standard služeb RF doporučuje vykonat metodickou návštěvu v každé obsluhované knihovně 2x ročně. Ani v roce 2018 nedošlo k žádné velké změně, průměrná hodnota za ČR dosáhla přesně 2 metodických návštěv na 1 obsluhovanou knihovnu. Standard v tomto směru splnilo 10 krajů, např. Karlovarský, Jihočeský, Olomoucký či Liberecký. V některých krajích se standard nedaří naplňovat, například z důvodu velkého počtu knihoven v krajích Středočeský a Jihomoravský nebo z jiných důvodů např. v kraji Pardubickém.

Konzultace probíhají dle potřeby, v roce 2018 průměrně obslužená knihovna se svou pověřenou knihovnou konzultovala knihovnickou problematiku 3,5 x. V roce 2017 to byly průměrně 3 konzultace.

b) Statistika knihovnických činností

Počátkem roku 2018 byl proveden pravidelný sběr statistických údajů o knihovnách za rok 2017 (vyplnění výkazů Kult (MK) 12-01), dle zákona č. 89/1995, o státní statistické službě. Krajské a pověřené mají za úkol kontrolovat správnost údajů, pověřené knihovny navíc výkazy za své knihovny vkládají do elektronické databáze NIPOS. Velkou výhodou stále mají kraje, které využívají program StatExcel SVK HK, který umožňuje jednorázový import údajů za každou vykazující jednotku. Pro tyto knihovny to znamená zjednodušení administrativní práce a navíc možnost odstranění chyb. V případě automatizace obsluhovaných knihoven a využívání dálkového přístupu mají možnost pomoci knihovníkům i elektronickou cestou. Evidenci a vykazování statistických údajů za knihovny a také případným změnám v ročním vykazování je věnována pozornost na poradách i seminářích, na internetových stránkách některých pověřených knihoven jsou umístěny metodické pomůcky. Krajské a pověřené knihovny se každoročně snaží vysvětlovat důvody co nejpřesnější evidence a vykazování a seznamují knihovny i s tím, jak shromážděné údaje využít k dalšímu hodnocení a plánování vlastního rozvoje.

Většina krajských knihoven zpracovává také krajské statistické sumáře, sleduje plnění indikátorů Standardu VKIS⁷ a s výsledky seznamuje jak knihovníky, tak jejich provozovatele. Mnohé pověřené knihovny s výsledky pravidelně seznamují provozovatele obsluhovaných knihoven. Seznamují také s možnostmi využití statistických údajů např. v Benchmarkingu knihoven nebo v rámci hodnocení Standardu VKIS.

V roce 2018 byla pomoc se statistickým výkazem poskytnuta **5 851 knihovnám** a jejich zřizovatelům. Zpracováno bylo celkem **5 872 statistických výkazů**. Krajské a pověřené knihovny musí věnovat pozornost nejen správnosti zpracovávaných statistických údajů, ale zároveň vyžadovat jednotnost vykazovaných údajů, respektování pokynů k vyplňování formulářů, sledovat údaje o nových formách služeb (především on-line služby) a pečovat o příslušný počítačový program tak, aby statistický formulář byl uživatelsky přívětivý a sledované údaje co nejúplnější a spolehlivé. Mnohé knihovny vykonávající RF zpracovaly nejrůznější pomůcky a vystavily je na svých webech. Vedle ucelených průběžně aktualizovaných a doplňovaných informací na webu KI NK ČR⁸ je to např. elektronická verze Deníku knihovny – na webech pověřených a krajských knihoven.

⁷ Standard VKIS

⁸ Dostupné na: <http://ipk.nkp.cz/statistika-pruzkumy-dokumenty/statistiky>

Statistika v jednotlivých krajích a průměrné hodnoty této činnosti v roce 2018 vyjadřuje tabulka 17.

Kraj	Počet obslužených knihoven	Počet zpracov. statistických výkazů	Počet zpracov. výkazů na 1 metodika
PHA	40	40	16
SČ	842	842	45
JČ	604	654	28
PL	493	595	42
KV	115	117	16
ÚL	288	300	19
LB	210	228	20
HK	371	385	25
PA	426	424	54
VYS	582	581	34
JM	671	680	28
OL	481	387	19
ZL	394	325	19
MS	334	314	11
Ø ČR	418	419	26

Standard byl splněn téměř všemi knihovnami, které vykonávají RF na území ČR. Celostátně je i nadále aktuální pravidelné proškolení a pomoc obsluhovaným knihovnám nejen v malých obcích, ale i knihovnách profesionálních. Je nezbytné pravidelně informovat o tématu na poradách či seminářích před koncem kalendářního roku či hned na začátku roku následujícího. Správné a jednotné přístupování k této činnosti zkvalitňuje ve svém důsledku i výsledky takových nástrojů řízení jako jsou Standard VKIS a stále oblíbenější Benchmarking knihoven. Statistické výsledky knihoven jsou vyhodnocovány na krajské úrovni i na úrovni regionů, jejich význam roste i v práci metodiků. Data jsou jednotlivými knihovnami zveřejňována na vlastních webových stránkách, zřizovatelé a provozovatelé knihoven mají k dispozici hodnocení a srovnávání výsledků a činnosti svých knihoven.

c) **Vzdělávání knihovníků, semináře, porady**

Vzdělávání knihovníků je důležitým krokem při dosažení vytčených cílů programu RF a předpokladem rozvoje knihoven a jejich služeb. Tato činnost je těsně provázána s dalšími programy podporujícími zvyšování kvalifikace knihovníků a s veškerou činností knihoven.

Vzdělávání poskytují krajské a pověřené knihovny formou seminářů, workshopů, přednášek, lekcí, školení, porad a podobně. Krajské knihovny jsou v tomto směru vybaveny vzdělávacími centry, kde jsou schopny zorganizovat celou řadu akcí pro obsluhované knihovny svého kraje. V menší míře pořádají vzdělávací akce také pověřené knihovny. Nabídka vzdělávacích akcí krajských a pověřených knihoven by měla reflektovat Standard VKIS, který stanovuje pracovníci profesionální knihovny absolvovat ročně vzdělávání v rozsahu 48 pracovních hodin a pracovníci neprofesionální knihovny ročně 8 hodin vzdělávání⁹.

Celoživotní vzdělávání knihovníků je stále aktuální otázkou. Přesně jsou pojmenovány a obecně známy překážky, které knihovníkům brání v účasti na vzdělávání, stále však neexistují účinné nástroje, které by mohly významně ovlivnit zájem a účast. Důvodů neuspokojivé situace v oblasti celoživotního

⁹ Profesionální knihovna/knihovník – knihovna/zaměstnanec knihovny s otevírací dobou pro veřejnost větší než 15 hodin týdně. Neprofesionální knihovna/knihovník - knihovna/zaměstnanec knihovny s otevírací dobou pro veřejnost nižší než 15 hodin týdně.

vzdělávání je několik a jsou prakticky stejné jako v předešlých letech: snižování finančních prostředků knihoven, a to nejen na RF, malý důraz na celoživotní vzdělávání ze strany zaměstnavatelů, resp. absence oficiálních motivačních nástrojů. Schválená Koncepce celoživotního vzdělávání knihovníků, která je jednou z priorit Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2017 až 2020 by měla řešit různé typy vzdělávání pro knihovníky, jejich závaznost, rozsah, frekvenci a další podrobnosti.

Rok 2009 znamenal nejvyšší počet vzdělávacích akcí, účasti knihovníků, i zvýšení celkového rozsahu vyučovacích hodin. Následující léta docházelo k poklesu, který se v posledních letech podařilo částečně zmírnit. **V roce 2018** zaznamenáváme opět nepatrný pokles celkového počtu obslužených knihoven v oblasti vzdělávání – o 87. Počty ostatních ukazatelů v roce 2018 také bohužel poklesly – akce, účastníci i vyučovací hodiny v rámci RF.

Meziroční rozdíly výsledků za celou ČR jsou zachyceny v následující tabulce 18.

Rok	2005	2009	2017	2018	2018/2017
Počet obslužených knihoven	3 920	3 947	3 557	3 470	-87
Počet všech vzdělávacích akcí	863	987	1 464	1 648	184
z toho: počet akcí v rámci RF	556	628	604	573	-31
Počet všech účastníků	11 367	13 921	17 606	18 170	564
z toho: počet účastníků akcí v rámci RF	6 198	8 259	8 864	8 169	-695
Počet všech vyučovacích hodin	6 172	6 525	8 260	8 625	365
z toho: počet vyuč. hodin v rámci RF	2 817	2 892	2 943	2 257	-686

Vzdělávacích akcí pořádaných krajskými a pověřenými knihovnami se v roce 2018 zúčastnilo 3 470 knihoven, tj. o 87 knihoven méně než v roce 2017. Z celkového počtu 1 648 vzdělávacích akcí bylo 573, tj. 34 % uskutečněno právě v rámci regionálních funkcí, a to v rozsahu 2 257 vyučovacích hodin. Oproti roku 2017 sledujeme pokles počtu akcí v rámci RF (o 31) a také počtu vyučovacích hodin (o 686). Vzdělávání v rámci výkonu RF se zúčastnilo celkem 8 169 knihovníků, což je o 695 účastníků méně než v roce 2017. V roce 2018 bylo v každém kraji uspořádáno průměrně 41 vzdělávacích akcí v rámci RF (v roce 2017 to bylo 43), každé z nich se průměrně zúčastnilo 14 knihovníků (v roce 2017 to bylo 15). Každá akce trvala průměrně 4 vyučovací hodiny (v roce 2017 to bylo 4,5 hodin). Graficky je služba vzdělávání zachycena v Příloze č. 3.

Vývoj počtu vzdělávacích akcí v rámci RF v krajích v letech 2005, 2009, 2017 a 2018, tabulka 19.

Kraj	rok 2005	rok 2009	rok 2017	rok 2018	Rozdíl 2018 a 2017
PHA	21	38	25	25	0
SČ	60	46	53	36	-17
JČ	51	87	49	82	33
PL	58	42	58	64	6
KV	15	4	11	10	-1
ÚL	30	20	35	34	-1
LB	25	20	18	23	5
HK	39	45	44	33	-11
PA	19	26	32	22	-10
VYS	65	56	70	56	-14
JM	56	117	80	62	-18
OL	54	46	32	36	4
ZL	18	26	48	36	-12
MS	45	55	49	54	5
Ø ČR	40	45	43	41	-2

5 krajů ze 14 vykázalo nárůst vzdělávacích akcí v rámci RF, výrazněji pak Jihočeský. Ve většině krajů počty vzdělávacích akcí v rámci regionálních funkcí poklesly, nejvýrazněji v Jihomoravském kraji (o 18) a Středočeském kraji (o 17).

Vzdělávání je třeba posuzovat nejen počtem vykázaných akcí, ale i v souvislosti s dalšími údaji, např. **s průměrným počtem účastníků na jedné akci** (zájem knihovníků), nebo **s průměrnou délkou trvání jedné akce** (v počtu vyučovacích hodin). Hodnocení posledních let naznačuje, že možnou cestou je pořádání menšího počtu akcí s delší dobou trvání (v hodinách). Při dobré volbě témat a dodržení standardem požadovaného množství hodin, je akce nejen dostatečně navštívena ale zároveň může být i ekonomicky výhodná.

Údaje o vzdělávání v rámci RF za jednotlivé kraje v roce 2018, tabulka 20.

Kraj	Počet obslužených knihoven	Počet všech vzdělávacích akcí	Počet akcí v rámci RF	Počet všech účastníků	Počet účast. akcí v rámci RF	Počet všech vyučovacích hodin	Počet vyučov. hodin v rámci RF
PHA	21	583	25	5 014	112	1 458	111
SČ	513	50	36	620	470	253	154
JČ	318	94	82	958	727	296	236
PL	287	70	64	856	764	202	179
KV	42	36	10	480	170	157	43
ÚL	296	126	34	1 166	525	356	153
LB	148	34	23	657	522	135	72
HK	216	89	33	872	440	278	98
PA	212	28	22	343	243	90	60
VYS	283	56	56	1 014	1 014	226	226
JM	361	81	62	1 377	1099	231	156
OL	167	50	36	583	388	234	181
ZL	390	64	36	1 245	687	231	101
MS	303	287	54	2 985	1 008	4 478	487
Průměr / kraj	254	118	41	1 298	584	616	161

Údaje o vzdělávání v rámci RF ukazují, že v některých krajích se o vzdělávání zajímá jen malá část obsluhovaných knihoven. Některé kraje naopak vykazují zájem i těch knihoven, které nejsou příjemci služeb RF, tzn., že nejsou obsluhovanými knihovnami. Jsou to nejčastěji školní či muzejní knihovny, ale i některé jiné. Nejnižší účast obsluhovaných knihoven vyjádřenou v procentech vykazuje Olomoucký (33 %) a Karlovarský (39 %). Viz tabulka 21.

Počet obslužených knihoven, jejichž knihovníci se vzdělávání zúčastnili, se meziročně snížil, a to o 87 knihoven. Vzdělávání se v rámci RF zúčastnili pracovníci 58 % obsluhovaných knihoven, v roce 2017 to bylo 60 %.

Ukazatelé, služby vzdělávání knihovníků v rámci RF v r. 2018, tabulka 21.

Kraj	Počet vyuč. hodin na 1 vzděláv. akci RF	Počet účastníků 1 vzděláv. akce RF	% obsluh. knihoven, které se účastnily
PHA	4,4	4	70%
SČ	4,3	13	44%
JČ	2,9	9	53%
PL	2,8	12	62%
KV	4,3	17	39%
ÚL	4,5	15	103%
LB	3,1	23	63%
HK	3,0	13	54%
PA	2,7	11	42%
VYS	4,0	18	42%
JM	2,5	18	81%
OL	5,0	11	33%
ZL	2,8	19	82%
MS	9,0	19	71%
Průměr	3,9	14	58%

Z celkového počtu uspořádaných vzdělávacích akcí v krajských a pověřených knihovnách v roce 2018 bylo 35 % akcí realizováno v rámci RF, v roce 2017 to bylo 41 % a v roce 2009 66%. To znamená meziroční pokles o 6 %. Krajské knihovny zaměřují své vzdělávací aktivity na široké spektrum typů a druhů knihoven, resp. knihovníků. PK vzdělávají většinou knihovníky obecních knihoven a menších profesionalizovaných knihoven. Mnohé vzdělávací formy pro knihovníky obcí - např. instruktáž a trénink - zařazují krajské i pověřené knihovny spíše do programů porad jako krátký vzdělávací blok.

Porady

Porady jsou prostředkem koordinace, informování a vzájemné výměny názorů a poznatků. V mnohých regionech jsou porady spojovány se vzděláváním, to se týká především obecních knihoven. V roce 2018 bylo v celé ČR uspořádáno **367 porad** (v roce 2017 proběhlo 363 porad), **jichž se zúčastnilo 4 640 knihovníků z 2 363 knihoven** (v roce 2017 to bylo 4 586 účastníků z 2 462 knihoven). V roce 2018 uspořádaly knihovny s RF v **každém kraji průměrně 26 porad**, stejně jako v roce 2017. Průměrný počet účastníků jedné porady v roce 2018 se oproti roku 2017 zvýšil ze 13 na 14. Je pravděpodobné, že počty porad pro obsluhované a pověřené knihovny se ustálily díky standardizaci, uvedené v Metodickém pokynu pro výkon RF. Standardizace proběhla na základě debaty všech složek zapojených do výkonu regionálních funkcí a je tedy vyhovující pro všechny.

Údaje za jednotlivé kraje v roce 2018 obsahuje následující tabulka 22.
(grafické vyjádření v Příloze č. 3)

Kraj	Počet obslužených knihoven	Počet akcí	Počet účastníků celkem (v kraji)	Průměrný počet účastníků na 1 poradě
PHA	23	2	49	25
SČ	175	13	268	21
JČ	174	35	313	9
PL	273	29	377	13
KV	33	10	94	9
ÚL	141	16	180	11
LB	60	16	199	12
HK	170	44	469	11
PA	243	32	327	10
VYS	197	23	351	15
JM	317	51	830	16
OL	209	36	322	9
ZL	87	27	327	12
MS	261	33	534	16
Ø ČR	169	26	331	14

Vývoj počtu uspořádaných porad v období let 2005, 2009, 2017 a 2018 v jednotlivých krajích ČR, tabulka 23.

Kraj	r. 2005	r. 2009	r. 2017	r. 2018
PHA	1	1	2	2
SČ	53	31	17	13
JČ	36	39	35	35
PL	77	49	29	29
KV	9	10	11	10
ÚL	17	17	15	16
LB	18	17	17	16
HK	48	35	35	44
PA	31	39	36	32
VYS	32	25	28	23
JM	43	46	41	51
OL	45	40	36	36
ZL	27	29	31	27
MS	37	80	30	33
Ø ČR	34	33	26	26

Průměrný počet účastníků na 1 poradě podle krajů, srovnání let 2005, 2009, 2017 a 2018, tabulka 24.

Kraj	v roce 2005	v roce 2009	v roce 2017	v roce 2018
PHA	23	21	19,5	25
SČ	11	14	16	21
JČ	11	12	10	9
PL	7	10	11	13
KV	11	9	9	9
ÚL	10	13	10	11
LB	12	12	13	12
HK	9	11	11	11
PA	10	9	11	10
VYS	10	13	13	15
JM	17	19	18	16
OL	9	10	10	9
ZL	13	10	12	12
MS	12	12	17	16
Ø ČR	10,5	12,5	13	14

Plnění standardu RF pro oblast vzdělávání

Standard pro vzdělávání stanovuje, aby každý profesionální pracovník absolvoval za rok 48 hodin a dobrovolný knihovník 8 hodin vzdělávání. Jako součást vzdělávání jsou standardizovány i porady s obsluhovanými knihovnami. V každém kraji by měly ročně proběhnout 4 porady ředitelů/pracovníků pověřených knihoven, 2 porady pro knihovníky profesionálních obsluhovaných knihoven a 1 porada pro neprofesionální obsluhované knihovny. Část KK naplnila požadavek 4 porad ředitelů PK ročně, stejně tak je zčásti naplňován i cíl uspořádat 2 porady ročně pro neprofesionální knihovníky a 1 poradu pro neprofesionální knihovníky. Přetrvávají obtíže s účastí knihovníků malých, ale i větších profesionálních knihoven, tedy knihoven s jedním knihovníkem, kde neexistuje zastupitelnost.

d) Tvorba výměnných fondů, jejich cirkulace a distribuce

Půjčování souborů knih z výměnných fondů je velmi populární služba, kterou knihovny a jejich zřizovatelé velmi oceňují. Výměnný fond je specifickým druhem knihovního fondu. Budují jej krajské a pověřené knihovny pro své obsluhované knihovny z krajské dotace. Výměnné fondy se staly nezbytným prostředkem ke zkvalitňování dostupnosti dokumentů a informací v nich obsažených a ke stírání rozdílů v kvalitě služeb knihoven ve městech a v malých obcích. Tím, že výměnný fond cirkuluje po knihovnách, je jeho budování a využívání efektivní a ekonomické.

Původně výměnné fondy pomáhaly především těm obcím, které neměly takový finanční potenciál, aby jejich knihovna byla dostatečně „atraktivní“ a nakupovala žádané nové knihy. Poslední roky je stále hojněji využívají i ty obce, které sice financují nákup knih a dalších dokumentů ve své knihovně, avšak není pro ně hospodárné doplňovat jej v takové šíři, jakou zajišťují cirkulující soubory z výměnných fondů. To všechno jsou, jak ostatně potvrzují několikaleté výsledky, důležité argumenty pro další realizaci této služby a její upevnění v souvislosti s ekonomickými problémy. V mnoha krajích je snižování krajské dotace v minulých letech stále patrné. Vícezdrojové financování výměnných fondů, ke kterému bylo mnoho krajů nuceno z úsporných důvodů přejít, stále funguje a probíhá. Na výměnný fond přispívají obce, vlastnictví knih je pak smluvně ošetřeno, přispívají i pověřené a krajské knihovny ze svých rozpočtů a využívají se i jiné zdroje.

Tvorba výměnného fondu

K 31. 12. 2018 dosáhly výměnné fondy v rámci celé ČR objemu **3 674 458 knihovních jednotek** (dále k. j.). Počet přírůstků však meziročně poklesl o 3 670 k.j. V souvislosti s touto skutečností je třeba zmínit, že naopak každoročně vzrůstá počet úbytků, tedy knihovních jednotek vyřazených z výměnných fondů z důvodu jejich opotřebení či zastarání. V roce 2018 dosáhl počet úbytků téměř 135 tis. k.j. Finanční zdroje na doplňování VF jsou trojího druhu: z krajských dotací, z jiných zdrojů (včetně vlastních) a z příspěvků obcí.

Vývoj vícezdrojového financování VF z hlediska zdrojů v letech 2009, 2017 a 2018, tabulka 25.

Náklady na nákup VF z ... v Kč	2009	2017	2018	Rozdíl 2018/2017
Z krajských dotací	39 446 042	30 002 753	30 381 188	378 435
Z jiných zdrojů	1 299 178	2 106 043	2 540 157	434 114
Z příspěvků obcí na VF	2 381 507	4 693 644	4 886 758	193 114
Celkem ze všech zdrojů	43 126 727	37 066 339	37 808 103	741 764

Finanční částka za celou ČR věnovaná z krajských dotací na RF na nákup VF v roce 2018 činila **37 808 103 Kč**, tj. **o 741 764 Kč více než v roce 2017**. Částka **za rok 2018 představuje 23 %** z celkových krajských dotací na RF (v roce 2017 to bylo 24 % a v roce 2016 27 %). Velmi zajímavý je vývoj finanční částky v jednotlivých krajích v letech 2005, 2009, 2017 a 2018 (viz tabulky dále a grafy v Příloze č. 8). VF byl i v roce 2018 **doplňován nejen z finančních prostředků krajů ale i z prostředků obcí**. V roce 2018 bylo takových krajů už 10, stejně jako v roce 2017. Kraje Liberecký, Praha, Zlínský a Jihomoravský kraj doplňovaly VF v roce 2018 bez pomoci obcí.

Finanční náklady na nákup VF z krajských dotací se oproti minulému roku zvýšily. Snižování v minulých letech bylo dáno nutností krajských a pověřených knihoven navýšit platy zaměstnanců v souladu s vládním navýšením platových tarifů státních zaměstnanců, na něž však většina krajů nedostala prostředky. Musely tak ubrat např. při nákupu knih do výměnných fondů.

Knihovny stále častěji z výměnných fondů také knihy a jiné dokumenty vyřazují a snaží se, aby výměnné fondy byly aktuální a probíhala doporučená obnova (dle standardu VKIS by mělo být ročně obnoveno 10 % fondu). Roční obnova VF v roce 2018 činila 5 %. V roce 2017 bylo procento obnovy VF 5,1 %.

Meziroční rozdíly ukazatelů budování výměnného fondu v ČR znázorňuje tabulka 26.

Výměnný fond	2017	2018	+/-
Stav výměnného fondu k 31.12 v k. j.	3 635 341	3 674 458	39 117
Roční přírůstek VF	186 590	182 920	-3 670
Zakoupeno z dotace na RF (v k. j.)	152 100	147 357	-4 743
Zakoupeno z prostředků obcí (v k. j.)	25 149	25 632	483
Zakoupeno z finan. prostř. dalších zdrojů (v k. j.)	5 562	3 361	-2 201

Stav VF k 31. 12. 2018, přírůstky za rok a počet doplněných k. j. podle původu finančních prostředků v jednotlivých krajích (v k. j.), tabulka 27.

Kraj	Stav VF	Roční přírůstek VF	Zakoupeno z dotace na RF	Zakoupeno z prostředků obce	Zakoupeno z jiných zdrojů
PHA	28 634	2 688	2 688	0	0
SČ	300 515	14 764	13 152	1 407	0
JČ	329 043	17 545	14 415	154	69
PL	345 139	12 774	10 571	1 961	242
KV	158 822	7 371	5 144	2 227	0
ÚL	233 589	12 757	8 900	2 923	567
LB	108 057	5 129	4 650	0	0
HK	353 926	15 245	7 607	7 433	205
PA	500 956	16 078	10 603	4 495	1 185
VYS	342 416	14 582	13 752	477	322
JM	280 970	14 162	13 612	230	320
OL	205 958	16 308	12 427	777	324
ZL	159 725	9 439	9 433	0	0
MS	326 708	24 078	20 403	3 548	127
Celkem	3 635 341	182 920	147 357	25 632	3 361

Přírůstek VF z hlavního finančního zdroje – krajské dotace v letech 2005, 2009, 2017 a 2018 po jednotlivých krajích, tabulka 28.

Kraj	r. 2005	r. 2009	r. 2017	r. 2018
Praha	1177	1412	2 604	2 688
Středočeský	31 059	36 247	15 735	14 764
Jihočeský	18 267	21 598	17 033	17 545
Plzeňský	11 702	13 744	12 878	12 774
Karlovarský	5481	4081	6 817	7 371
Ústecký	12 026	10 212	10 998	12 757
Liberecký	5273	5355	5 040	5 129
Královéhradecký	17 477	17 070	16 103	15 245
Pardubický	21 269	22 032	17 759	16 078
Vysočina	25 409	23 326	13 174	14 582
Jihomoravský	23 399	20 530	16 981	14 162
Olomoucký	20 058	16 780	13 919	16 308
Zlínský	8753	5649	8 785	9 439
Moravskoslezský	22 386	21 648	28 764	24 078
Celkem	223 736	219 684	186 590	182 920

Částka věnovaná na nákup VF v roce 2018 byla téměř o 400 tis. Kč vyšší než v roce 2017, pohybovala se na úrovni 30,4 mil. Kč. Výraznější meziroční nárůst částky na nákup VF vykázal kraj Jihočeský, Plzeňský, Olomoucký a Moravskoslezský. V letech, kdy dotace na výkon RF poklesly nejvíce, hledaly KK a PK další finanční zdroje k budování VF. Inspirací jim byly fungující systémy v některých regionech jako je Děčín, Ústí nad Orlicí nebo v Karlovarském kraji, kde obce přispívají na nákup cirkulujících fondů řadu let. V některých krajích nejvíce postižených snížením dotace na výkon RF po roce 2010, jako je Pardubický či Královéhradecký, se podařilo se zastupiteli obcí dohodnout novou formu spolupráce a obce začaly přispívat na nákup VF: **Celkově v ČR přispívalo v roce 2018 na budování VF již 998 obcí** (v roce 2017 to bylo 1001 obcí). Viz Příloha č. 3 a 8.

Přes veškeré finanční problémy dbají KK a PK na kvalitu VF a uspokojení zájmu obcí o novinky v cirkulačních souborech, na zkvalitnění skladby a aktuálnosti VF. Stále častěji a v hojnějším počtu se soustřeďují i na rozšíření druhů dokumentů ve VF – na časopisy, CD, zvukové knihy, e-knihy. VF je stále základním pilířem při poskytování RF obsluhovaným knihovnám, resp. knihovní fondy jsou základem veřejných knihovnických a informačních služeb knihoven všech velikostí. Jeho aktuálnosti, širě tematického a druhového spektra by obsluhované knihovny nemohly dosáhnout samy. Další velkou předností je fakt, že VF je vysoce ekonomicky výhodný k veřejným prostředkům. Z těchto důvodů je výměnnému fondu a jeho cirkulaci po obsluhovaných knihovnách věnována soustavná a vysoká pozornost.

Finance na budování VF v roce 2018 v krajích (pouze z krajských dotací), tabulka 29.

Kraj	Celkové náklady (v Kč)	z toho na VF (v Kč)	na nákup VF v % z celku
PHA	2 457 216	313 292	13%
SČ	13 700 000	2 833 500	21%
JČ	15 000 000	3 930 702	26%
PL	7 000 000	2 350 124	34%
KV	4 440 000	1 011 544	23%
ÚL	9 000 000	1 966 208	22%
LB	6 611 011	972 085	15%
HK	8 466 000	1 579 726	19%
PA	6 000 000	2 146 755	36%
VYS	10 322 000	2 228 444	22%
JM	14 600 000	2 717 231	19%
OL	11 530 000	3 053 913	26%
ZL	8 005 000	1 363 940	17%
MS	16 223 000	3 913 724	24%
Celkem	133 354 227	30 381 188	23%

Prostředky na nákup VF v KČ (z krajských dotací), vývoj v letech 2005 až 2018, tabulka 30.

Kraj	v roce 2005	v roce 2009	v roce 2017	v roce 2018	rozdíl 2018 a 2017
PHA	190 679	238 911	178 709	313 292	134 583
SČ	4947402	6448005	2 800 813	2 833 500	32 687
JČ	2710540	3906206	3 454 201	3 930 702	476 501
PL	1744063	2458784	2 279 918	2 350 124	70 206
KV	693443	696176	850 507	1 011 544	161 037
ÚL	2490208	1974661	1 600 129	1 966 208	366 079
LB	712667	944005	960 027	972 085	12 058
HK	2679934	2862473	1 745 936	1 579 726	-166 210
PA	3477761	3718069	2 319 331	2 146 755	-172 576
VYS	4266437	4459970	2 262 742	2 228 444	-34 298
JM	3753521	3707243	3 155 647	2 717 231	-438 416
OL	2941623	2649138	2 555 309	3 053 913	498 604
ZL	1292356	1483758	1 167 500	1 363 940	196 440
MS	3465750	3898643	4 671 984	3 913 724	-758 260
Celkem	35 366 384	39 446 042	30 002 753	30 381 188	378 435

Cirkulace výměnného fondu

Srovnání let 2009, 2017 a 2018, tabulka 31.

	rok 2009	rok 2017	rok 2018	Rozdíl 2018/2017
Obslužené knihovny	5 299	5 244	5 110	- 134
% obsluhovaných	88%	88 %	86 %	-2 %
Počet souborů	20 958	21 556	21 271	-285
K.j. v souborech celkem	1 182 925	1 287 325	1 263 421	-23 904
Prům. počet souborů	4	4,1	4,2	
Prům. počet knih/soubor	223	245	247	

Cirkulace výměnných fondů byla i v roce 2018, hned vedle poradenských a konzultačních činností a statistiky, nejžádanější službou a počet knihoven, které využívají soubory VF (86 % obsluhovaných knihoven), což je o 2 % méně než v předchozím roce. **V roce 2018 využilo možnosti obohatit svůj knihovní fond (dále KF) výměnnými soubory 5 110 knihoven z celkového počtu obsluhovaných knihoven** (o 134 knihoven méně než v roce předešlém). **Jedná se trvale o jednu z nejžádanějších standardizovaných služeb RF. Celkem bylo v ČR expedováno 21 271 souborů** (o 285 souborů méně než v roce 2017), které dohromady obsahovaly **1 263 421 k. j.** (o 23 904 k. j. méně než v roce 2017).

To znamená, že **1 soubor obsahoval průměrně 59 k. j.**, o jednu jednotku méně než v roce 2017. Každá z obslužených knihoven obdržela za rok 2018 průměrně **4 cirkulační soubory a v nich dohromady 247 k. j.** Jinak řečeno, **v každé obci, jejíž knihovna je zapojena do programu RF a využívá cirkulační služby, obdrželi uživatelé knihovny v roce 2018 průměrně 247 nových knih**, tento počet se meziročně zvýšil o 2 knih. Trvalý zájem o službu vyjadřují následující tabulky a Příloha č. 3.

Vývoj zájmu v jednotlivých krajích zachycuje tabulka 32, která vyjadřuje v % počet knihoven využívajících tuto službu z celkového počtu obsluhovaných knihoven

Kraj	r. 2005	r. 2009	r. 2017	r. 2018
PHA	45 %	59 %	63 %	65%
SČ	97 %	92 %	88 %	89%
JČ	74 %	92 %	87 %	88%
PL	95 %	87 %	94 %	93%
KV	76 %	74 %	69 %	69%
ÚL	90 %	90 %	88 %	87%
LB	84 %	89 %	86 %	88%
HK	87 %	89 %	80 %	80%
PA	78 %	87 %	89 %	88%
VYS	85 %	88 %	92 %	64%
JM	68 %	84 %	89 %	88%
OL	88 %	89 %	91 %	96%
ZL	86 %	89 %	87 %	86%
MS	77 %	87 %	94 %	93%
ČR	84 %	88 %	88 %	86 %

Zájem obsluhovaných knihoven roste jak v krajích, kde práce s VF a cirkulačními soubory má dlouholetou a nepřerušovanou tradici, tak i v krajích, kde tato služba v 90. letech 20. století stagnovala nebo i zcela zanikla. Zanedbatelné procentuální poklesy představují zpravidla snížení počtu obsluhovaných knihoven nebo jejich přechod do kategorie tzv. profesionálních knihoven.

Počet souborů do 1 obslužené knihovny (tj. knihovny využívající tuto službu) v letech 2002, 2005, 2009, 2017 a 2018, tabulka 33.

Kraj	r. 2002	r. 2005	r. 2009	r. 2017	r. 2018
PHA	0	1,5	1,5	1,8	2,2
SČ	2,8	3,2	3,2	3,4	3,2
JČ	2,1	3	2,7	3,1	3,1
PL	1,7	2,3	2,9	2,9	3,0
KV	6,5	4,8	4,7	4,4	5,9
ÚL	5,9	6,8	7,2	6,3	6,0
LB	2,4	2,5	3	3,4	3,8
HK	2,5	4,9	5,3	3,6	3,7
PA	2,6	2,6	3	3,0	3,0
VYS	2,1	6,1	3,6	3,9	5,4
JM	3,1	2,8	3,6	4,4	4,2
OL	3,6	4,5	6	6,2	5,6
ZL	1,6	2,7	2,4	3,1	3,2
MS	2,5	5,5	6,5	7,1	6,9
ČR	3	3,8	4	4,1	4,2
Standard	2	2	2	2	2

Počet k. j. dodaných (za rok) v souborech celkem do 1 obslužené knihovny v letech 2002, 2005, 2009, 2017 a 2018, tabulka 34.

Kraj	r. 2002	r. 2005	r. 2009	r. 2017	r. 2018
PHA	0	87	274	210	250
SČ	113	138	181	181	185
JČ	135	192	227	284	278
PL	120	169	194	188	200
KV	163	184	227	211	241
ÚL	229	308	355	377	371
LB	81	99	125	173	187
HK	160	240	286	234	238
PA	130	158	213	215	206
VYS	89	185	251	257	345
JM	85	108	190	265	246
OL	86	191	262	271	236
ZL	51	125	172	246	243
MS	84	219	262	299	294
ČR	120	173	223	245	247
Standard	60 (2x30)	60 (2x30)	60 (2x30)	120 (2x60)	120 (2x60)

Průměrný počet souborů za rok 2018 do jedné obslužené knihovny v celorepublikovém ukazateli se meziročně nepatrně zvýšil. Nejvyšší počet souborů ročně poskytují PK v Moravskoslezském Ústeckém a Karlovarském kraji.

Průměrný počet k.j. dodaných do knihoven se v roce 2018 změnil jen nepatrně, zvýšil se o 2 k.j. a činil průměrně 247 knih z VF do každé knihovny za rok celkem. Ještě výstižnější je porovnání roku 2002 a 2018 – průměrný počet poskytnutých k. j. do jedné knihovny se zdvojnásobil, viz tabulka výše.

Průměrně v každém kraji expedovali v roce 2018 pracovníci PK a KK 1 519 souborů (v r. 2017 1 540 souborů), které obsahovaly průměrně **90 244 k. j.** (v r. 2017 91 952 k. j.), tabulka 35.

Kraj	Počet obslužených knihoven	Počet expedovaných souborů	Počet svazků v souborech	Poč. sv. do 1 obsluž. knihovny	Poč. sv. na 1 expedovaný soubor	Poč. exp. soub. do 1 obsluž. knih.
PHA	26	56	6501	250	116	2,2
SČ	722	2306	133 921	185	58	3,2
JČ	527	1628	146 766	278	90	3,1
PL	458	1356	91 516	200	67	3,0
KV	82	481	19 766	241	41	5,9
ÚL	261	1575	96 816	371	61	6,0
LB	190	727	35 486	187	49	3,8
HK	313	1150	74 599	238	65	3,7
PA	371	1119	76 319	206	68	3,0
VYS	378	2056	130 306	345	63	5,4
JM	603	2504	148 459	246	59	4,2
OL	462	2596	109 150	236	42	5,6
ZL	337	1078	82 030	243	76	3,2
MS	380	2639	111 786	294	42	6,9
Ø ČR	365	15 919	90 244	Ø 247	Ø 59	Ø 4,2

Příloha č. 3 obsahuje grafy zachycující práci se soubory, a to ve srovnání let 2005, 2009, 2017 a 2018.

Sami knihovníci v regionech ovlivňují skladbu souborů s ohledem na své uživatele tak, že mohou žádat o konkrétní tituly prostřednictvím webového rozhraní. Toto zrychlení a splnění konkrétního požadavku umožňuje nasazení regionálního automatizovaného knihovního systému. Periodicita dodávání souborů je též kraj od kraje různá a stejně tak jejich velikost a způsob cirkulace, resp. vracení kompletních souborů či jen těch k. j., o které již není v místě zájem, až po důslednou a pevně zavedenou cirkulaci po předem stanovených trasách. Mnohé PK, především ty, které působí v příhraničí, budují VF a půjčují cizojazyčnou literaturu. Velkému zájmu uživatelů v malých obecních knihovnách se těší zvukové knihy. Objevují se i obecní knihovny se zájmem o čtečky, resp. umožnění „půjčování“ e-knih. Tato pestrost ve fungování je kladnou reakcí PK a KK na místní podmínky a požadavky knihovníků.

e) Pomoc při revizi a aktualizaci knihovních fondů

Krajské i pověřené knihovny se snaží vést provozovatele knihoven k zodpovědné správě knihovního fondu, jelikož knihy jsou majetkem, o který je nutno pečovat. Povinnost provozovatelů provádět revize vlastních knihovních fondů je zakotvena v knihovním zákonu, který také stanoví sankce za porušení uvedených povinností. Periodicita revizí je určena podle velikosti knihovního fondu, v nejmenší velikostní kategorii knihoven do 100 000 svazků je to jednou za pět let. Pomoc při revizích probíhá obvykle podle plánu revizí sestavovaných na základě objednávky (zájmu) obcí. Obecními knihovnami, resp. obcemi je tato služba vyhledávána ve všech krajích a zpravidla byla i součástí krajských koncepcí RF.

V posledních letech nabývá na významu poradenská pomoc, především při aktualizaci KF obsluhovaných knihoven související obvykle se zaváděním regionálních automatizovaných knihovních systémů. Aktualizace zahrnuje vyřazování zastaralé literatury, čištění knih, opravy obalů a značení.

Samotná aktualizace, jako nezbytný krok při ukládání KF do elektronických databází, se objevuje ve všech krajích, kde zavádějí regionální automatizované knihovní systémy. Aktualizace KF však musí probíhat soustavně nebo alespoň v kratších intervalech. Je možné zachovat 5 letý interval, stejně jako pro revize KF. A tudíž může probíhat pravidelně a současně s vlastní revizí. Přibývá regionů, v nichž realizují revize KF právě za pomoci regionálního automatizovaného knihovního systému a zdůrazňují obrovské zkrácení pracovního času nutného pro klasické provedení revize.

V roce 2018 bylo obslouženo **celkem 1 140 knihoven**, z toho **v 672 z nich proběhla revize knihovního fondu**, což představuje 19 %. **Zrevidováno bylo 2 120 589 knihovních jednotek.**

Meziroční rozdíly výsledků za celou ČR jsou zachyceny v následující tabulce 36.

	2017	2018	+/-
Pomoc při revizi a aktualizaci KF			
počet obslužených knihoven	1 029	1 140	111
počet revidovaných k. j.	2 250 918	2 120 589	-130 329
počet revidovaných knihoven	665	672	7

V každé revidované knihovně prošlo kontrolou průměrně 3 156 k. j. (v roce 2017 to bylo 3 216 k. j.). Počty obslužených i revidovaných knihoven, objemy revidovaných KF a průměrné „velikosti“ KF 1 knihovny v jednotlivých krajích v roce 2018 jsou uvedeny v následující tabulce 37.

Kraj	Počet obslužených knihoven	Počet revidovaných k. j.	Počet revidovaných knihoven	% revid. knihoven z počtu obslužených	Počet zrevid. k. j. na 1 revid.knihovnu
PHA	15	92 128	8	53%	11516
SČ	103	82 384	27	26%	3051
JČ	86	118 465	50	58%	2369
PL	26	143 495	22	85%	6523
KV	84	43 721	17	20%	2572
ÚL	50	84 627	41	82%	2064
LB	23	51 724	17	74%	3043
HK	61	75 093	41	67%	1832
PA	60	106 283	52	87%	2044
VYS	81	170 311	71	88%	2399
JM	122	375 736	96	79%	3914
OL	178	195 372	95	53%	2057
ZL	124	171 762	57	46%	3013
MS	127	409 488	78	61%	5250
Ø ČR	81	151 471	48	59%	3156

Počet zrevidovaných k. j. na 1 revidovanou knihovnu v jednotlivých krajích v roce 2018 ve srovnání let zachycují grafy v Příloze č. 3. Tento ukazatel vyjadřuje objem revizních činností (čím vyšší počet revidovaných svazků, tím větší objem práce metodika, pokud je práce prováděna klasickou cestou). Obsluhované knihovny a jejich provozovatelé – obce mají o službu trvalý zájem. Přitom jejím obsahem není pouhá pomoc zřizovatelům knihoven se správou majetku, ale pomoc při aktualizaci a průběžné péči o kvalitu KF - jeho obsahu a struktury.

19 % ze všech **obsluhovaných knihoven** bylo v roce 2018 **příjemci této služby.**

Parametrů uvedených ve **Standardu** bylo dosaženo, tj. byla zajištěna pomoc při revizích KF v obsluhovaných knihovnách ve smyslu § 16, zák. č. 257/2001 Sb. v neprofesionálních knihovnách a v knihovnách s nejvýše jedním celým pracovním úvazkem. V několika krajích se soustředují pouze na metodickou pomoc při této činnosti, tzn. na instruktáž a radu na začátku revize, konzultaci, resp. na pomoc při ukončení revize a formulaci revizního protokolu. Zájem ze strany obcí a knihoven je velký a v budoucnu bude pravděpodobně i nadále nepostradatelnou službou RF. Ve stále větší míře pak bude prováděna pomocí automatizovaných knihovních systémů, čímž se značně zkrátí časové nároky na tuto službu.

f) Nákup a zpracování knihovních fondů z prostředků obcí

Nákup knihovních fondů z prostředků obcí

I při nákupu a zpracování vlastních knih může obec výrazně ušetřit, když využije služby pověřené nebo krajské knihovny. Ty provedou odborný výběr knih a/nebo tyto knihy odborně zpracují. Při nákupu pro více knihoven může knihovna využít množstevních slev nebo slev, které mají smlouveny se svým distributorem. Společný nákup, který realizuje PK nebo KK za obcemi poskytnutými finančními prostředky, má několik předností: hospodárnost, odbornost výběru a následné odborné zpracování.

Cílem této služby je, aby obsluhované knihovny měly vlastní, kvalitní a aktuální knihovní fond, který mohou obohacovat o knihy z výměnných fondů. Obce tak vyjadřují svou odpovědnost za úroveň knihovnických a informačních služeb občanům a zájem o to, aby služby byly co nejkvalitnější.

Celkově bylo **z prostředků obcí v roce 2018** nakoupeno do vlastních fondů knihoven prostřednictvím krajských a pověřených knihoven **83 992 k. j.** (v roce 2017 to bylo 83 421 k. j.), tj. srovnatelné množství k.j. jako v předchozím roce. **V r. 2018 bylo nakupováno pro 1 020 knihoven**, což představuje **17 %** ze všech **obsluhovaných**. V roce 2017 bylo nakupováno z prostředků obcí 1 048 knihovnam (18 % z počtu obsluhovaných knihoven).

Meziroční rozdíl, tabulka 38.

Nákup KF z prostředků obcí	2017	2018	+/-
Počet obslužených knihoven	1 048	1 020	- 28
Počet knihovních jednotek	83 421	83 992	+ 571
Částka na nákup z prostředků obcí v Kč	14 979 665	14 029 656	-950 009

Vývoj od roku 2002, tabulka 39.

Nákup KF z prostředků obcí	Počet obslužených knihoven	Částka na nákup KF od obcí v Kč	Počet k. j.
2002	1 111	x	95 415
2003	1 274	x	113 413
2004	1 290	x	104 357
2005	1 224	16 079 013	100 989
2006	1 144	14 313 663	100 298
2007	1 092	14 247 961	93 208
2008	1 066	16 195 776	91 038
2009	1 030	12 836 448	93 888
2010	1 088	12 405 113	91 093
2011	1 224	13 807 561	94 146
2012	1 119	13 399 334	93 369
2013	1 000	12 368 497	90 035
2014	1 061	13 393 841	92 210
2015	980	14 464 624	85 414
2016	1 024	14 491 696	85 789
2017	1 048	14 979 665	83 421
2018	1 020	14 029 656	83 992

Stejně jako v minulém roce se počet knihoven v ČR, které využily službu nákup KF do vlastního fondu vyšplhal přes 1000, přesněji na 1 020 knihoven. Částka na nákup a počet knihoven se oproti roku 2017 snížila téměř o 1 mil. Kč a dosahuje celkově více než 14 mil. Kč. Počet nakoupených knihovních jednotek ani počet obslužených knihoven se však nijak výrazně nesnížil

Celkový přehled o nákupu do vlastních KF z prostředků obcí v krajích v roce 2018, tabulka 40.

Kraj	Počet obsluž. knihoven	Počet zakoupených k. j.	Poč. zakoupených k. j. na 1 obsluž. knihov.	Počet obsluh. knihoven	Obsluž. knihovny v % z počtu obsluhov.	Finanční částky od obcí v Kč
PHA	0	0	0	40	0%	0
SČ	0	0	0	810	0%	0
JČ	50	2 226	45	602	8%	335 711
PL	12	51	4	493	2%	154 371
KV	79	3 244	41	118	67%	192 900
ÚL	51	6 393	125	300	17%	1 185 598
LB	133	10 432	78	216	62%	1 511 838
HK	0	0	0	391	0%	0
PA	4	92	23	420	1%	0
VYS	9	350	39	595	2%	79 770
JM	216	17 751	82	688	31%	2 845 910
OL	230	9 374	41	481	48%	1 763 422
ZL	122	9 596	79	390	31%	1 360 204
MS	114	24 483	215	408	28%	4 599 933
Ø ČR	73	5 999	82	425	17%	1 002 118

Existují značné mezikrajové rozdíly v počtu knihoven, jejichž provozovatelé (obce) využívají tuto službu. Je to dáno jak specifiky realizace RF v konkrétních krajích, tak i tradicí. Ilustrují to i údaje z tabulky výše. V r. 2018 nevyužila tuto službu ani jedna obec ve 3 krajích ČR (Praha, Středočeský, Královéhradecký). Oproti minulým letům se tato služba začíná objevovat také v Pardubickém kraji, kde ji v loňském roce využilo 4 knihovny. Nejvyšší procento obcí, které nakupují pro své knihovny KF prostřednictvím KK a PK, vykazují kraje Liberecký, Karlovarský a Olomoucký. Údaj o počtu svazků zakoupených z prostředků obcí vychází z rozdílné výše poskytovaných částek a současně ilustruje objem prací s tím spojených. Nejvíce k. j. za finanční prostředky obcí nakoupily pověřené knihovny v krajích Moravskoslezském, Jihomoravském a Libereckém. Celkem na nákup KF do vlastních fondů prostřednictvím pověřených a krajských knihoven **věnovaly obce ČR v roce 2018** částku téměř 14 mil. Kč, přesněji **14 029 656 Kč** (v roce 2017 to bylo 14 979 665 Kč), **což je téměř o 1 mil. Kč méně než v roce předešlém.**

Tabulka č. 41 vyjadřuje změny v průměrných počtech k. j. zakoupených z prostředků obcí do jedné obslužené knihovny. Je poměrně běžné, že v této službě dochází k meziročním výkyvům. S měnícím se počtem obcí, které si nechají nakoupit KF do vlastních kmenových fondů prostřednictvím krajských a pověřených knihoven, se mění i průměrný počet zakoupených k. j. do 1 obslužené knihovny. V roce 2018 **činil průměrný nákup do 1 knihovny 82 k. j.**, což znamená oproti roku 2017 nárůst z 71 k.j.

Průměrný počet zakoupených k. j. z prostředků obcí na 1 obsluženou knihovnu, tabulka 41.

Kraj	2005	2009	2018
PHA	0	0	0
SČ	28	68	0
JČ	55	57	45
PL	25	27	4
KV	70	65	41
ÚL	134	129	125
LB	77	82	78
HK	23	6	0
PA	36	0	23
VYS	25	47	39
JM	79	77	82
OL	51	50	41
ZL	75	104	79
MS	246	221	215
Ø ČR	63	91	82

Počet knihoven v krajích, jejichž zřizovatelé nakupují svůj KF prostřednictvím krajských a pověřených knihoven, tabulka 42.

Kraj	2005	2009	2018
PHA	0	0	0
SČ	87	1	0
JČ	58	56	50
PL	28	20	12
KV	80	54	79
ÚL	80	64	51
LB	132	134	133
HK	84	23	0
PA	12	0	4
VYS	12	9	9
JM	174	185	216
OL	236	239	230
ZL	113	116	122
MS	128	129	114
ČR celkem	1 096	1 030	1 020

Zpracování knihovních fondů z prostředků obcí

Tato služba zpravidla souvisí se službou předešlou – nákupem KF z prostředků obcí, resp. navazuje na ni. Je však poskytována i těm knihovnám, které si KF obstarají vlastními silami a nechají je pouze zpracovat ve své pověřené knihovně.

I v této oblasti, stejně jako v nákupu KF do vlastních fondů knihoven, je v celostátním měřítku zaznamenána určitá rozkolísanost. Je tedy zřejmé, že nákup a následné zpracování velmi často závisí na momentálním stavu financí obce. **KK a PK zpracovaly v roce 2018 knihovní fond pro 1 512 knihoven** (v roce 2017 pro 1 559 knihoven), tzn. pro **25 % obsluhovaných knihoven**, oproti roku 2017 to bylo **o 47 knihoven méně**.

O zpracování vlastního KF mělo vždy zájem více knihoven než o jeho společný nákup.

Obsluhující knihovny **zpracovaly v roce 2018 celkem 142 849 k. j.**, což je o 11 399 k. j. méně než v roce 2017.

Celostátní průměry jsou následující: **každý kraj obsloužil v průměru 108 knihoven. V každém kraji zpracovali průměrně 10 203 k. j., což pro jednu obslouženou knihovnu představuje průměrně 137 zpracovaných k. j.**

Celkové počty zpracovaných knihovních jednotek a průměry na 1 obslouženou knihovnu v krajích v roce 2018, tabulka 43.

Kraj	Počet obsloužených knihoven	% obsloužených kn. z poč. obsluhovaných knihoven	Počet zprac. k.j.	Poč. zpracovaných k. j. na 1 obslouženou knihovnu
PHA	0	0%	0	0
SČ	4	0%	4211	1053
JČ	75	12%	2 758	37
PL	16	3%	254	16
KV	82	69%	3 456	42
ÚL	135	45%	13067	97
LB	138	64%	12307	89
HK	41	10%	1399	34
PA	20	5%	565	28
VYS	41	7%	2615	64
JM	282	41%	29536	105
OL	267	56%	16742	63
ZL	257	66%	26018	101
MS	154	38%	29921	194
Ø ČR	108	25%	10 203	137

Průměrný počet zpracovaných knihovních jednotek pro 1 obslouženou knihovnu v krajích v letech 2005, 2009, 2017 a 2018, tabulka 44.

Kraj	2005	2009	2017	2018
PHA	162	106	0	0
SČ	28	0	225	1053
JČ	56	56	42	37
PL	36	185	34	16
KV	71	65	56	42
ÚL	98	211	158	97
LB	127	99	136	89
HK	27	33	31	34
PA	33	25	35	28
VYS	47	67	87	64
JM	86	75	85	105
OL	49	81	48	63
ZL	86	102	106	101
MS	250	232	220	194
Ø ČR	89	112	99	137

Regiony, které vykazují vysoký zájem knihoven (resp. obcí) o tyto služby, mají dlouholetou tradici ve společně doplňovaných knihovních fondech. Pověřené a krajské knihovny často nakupují a zpracovávají KF nejen pro nejmenší obecní knihovny, ale i pro profesionalizované knihovny. V některých případech se způsob příspěvků obcí na nákup a zpracování KF pro vlastní knihovny vyvinul po transformaci okresních knihovních systémů jako operativní řešení nové situace. Spokojenost obcí se službou přispěla k jejímu zachování.

Služba **zpracování knihovních fondů obcí** bývá často poskytována i bez předchozího společného nákupu, neboť mnohé knihovny si přejí vybrat a nakoupit do svého fondu samostatně a pouze nechat knihovní fond odborně zpracovat, tj. upravit pro půjčování, zapsat do přírůstkových seznamů a zkatalogizovat, resp. uložit do AKS. Tato forma je sice méně ekonomická, ale zaručuje kvalitní odbornou evidenci a zpracování a podporuje vztah knihovníků k vlastní knihovně.

g) Servis automatizovaného knihovního systému

Automatizované knihovní systémy vyžadují trvalou údržbu a servis, který je pro malé knihovny odborně a finančně náročný. Rozsah poskytování této služby je v jednotlivých krajích různý a je závislý na dohodě s pověřenou knihovnou. Obsahem této služby jsou zásahy související s aktualizací, instalací, drobnými úpravami a opravami automatizovaných knihovních systémů. Tyto zásahy mohou provádět servisní pracovníci nebo správci sítí knihoven, jednodušší zásahy metodičtí pracovníci. Tyto činnosti může hradit PK nebo KK z prostředků na regionální funkce (v souladu s pravidly a podmínkami kraje). Nezapočítávají se metodické aktivity, např. ukládání dat, export, zaškolování knihovníka, zálohování dat apod., což je součástí poradenské a konzultační služby.

Servis automatizovaných knihovních systémů je činností, která se rozvíjela v rámci RF v minulosti tak, jak byla zaváděna automatizace a napojovány knihovny měst a obcí na internet (významná pomoc VISK3 a strukturálních fondů EU). V současnosti se rozvíjí především masivním nasazováním regionálních automatizovaných knihovních systémů a zpřístupňováním on-line katalogů knihoven přes webové rozhraní.

Tato služba je logicky na **největším vzestupu** ze všech poskytovaných služeb v rámci regionálních funkcí - zatímco v roce 2006 bylo v celé ČR obsluženo 10 % všech obsluhovaných knihoven, v roce 2018 to činilo již 35 % ze všech obsluhovaných knihoven – konkrétně **2 080 obslužených knihoven**. Zahrnuje zavádění a využívání regionálních automatizovaných knihovních systémů, umožnění vzdáleného přístupu veřejnosti do OPACu, čtenářského konta a další služby, znamenají pro malé obecní knihovny velký skok v kvalitě a pohotovosti poskytovaných služeb a možnosti udržovat aktivity knihovny na úrovni dosud nebývalé. **Počet servisních akcí za rok 2018** činil v celé ČR **3 132** (v roce 2017 celkem 2 669), což znamená, že **na 1 obsluženou knihovnu připadly v průměru 2 servisní akce, přesněji 1,5**.

Stav v jednotlivých krajích v roce 2018 zachycuje tabulka 50.

Kraj	Počet obsluž. knihoven	Počet akcí	Počet akcí /1 obsluž. knihovna
PHA	0	0	0
SČ	69	94	1,4
JČ	208	130	0,6
PL	13	36	2,8
KV	82	53	0,6
ÚL	116	215	1,9
LB	74	173	2,3
HK	145	122	0,8
PA	126	164	1,3
VYS	388	603	1,6
JM	323	197	0,6
OL	173	216	1,2
ZL	181	346	1,9
MS	182	783	4,3
Ø ČR	149	224	1,5

Grafické vyjádření, které zachycuje porovnání let 2009, 2017 a 2018 je v Příloze č. 3.

Vývoj v počtech knihoven, které využívaly tuto službu v rámci RF v letech 2002, 2005, 2009, 2017 a 2018 v jednotlivých krajích, tabulka 51.

Kraj	2002	2005	2009	2017	2018
PHA	2	8	6	0	0
SČ	4	30	28	66	69
JČ	11	35	90	205	208
PL	46	18	28	13	13
KV	6	48	73	82	82
ÚL	33	49	29	124	116
LB	0	0	1	68	74
HK	29	60	79	149	145
PA	12	9	15	130	126
VYS	7	16	9	386	388
JM	0	73	108	223	323
OL	37	82	81	165	173
ZL	131	68	77	197	181
MS	79	90	144	182	182
Ø ČR	28	42	55	142	149

Vypovídající je i srovnání procentního podílu knihoven, které využívají službu servis AKS (ze všech obsluhovaných) v krajích za léta 2002, 2005, 2009, 2017 a 2018, tabulka 52.

Kraj	2002	2005	2009	2017	2018
PHA	5%	22%	15%	0%	0%
SČ	0%	2%	3%	8%	9%
JČ	2%	5%	15%	34%	35%
PL	11%	14%	6%	3%	3%
KV	5%	0%	60%	69%	69%
ÚL	10%	27%	10%	41%	39%
LB	0%	0%	1%	31%	34%
HK	6%	11%	20%	38%	37%
PA	4%	2%	4%	31%	30%
VYS	1%	4%	2%	67%	65%
JM	0%	6%	15%	32%	47%
OL	11%	18%	17%	35%	36%
ZL	32%	15%	19%	50%	46%
MS	21%	20%	35%	45%	45%
Ø ČR	7%	9%	13%	34%	35%

Servisní služby byly poskytovány jak knihovnám v malých obcích, tak i malým knihovnám s profesionálním pracovníkem. Význam této služby stále roste. Některé kraje řeší servis i dodavatelskou cestou a financují ji z prostředků RF. Obce často nechtějí nebo nemohou financovat či realizovat nezbytnou údržbu a aktualizace, to pak negativně ovlivňuje nebo zcela znemožňuje

technologie v knihovnách využívat. Některé méně náročné práce provádějí sami metodici přímo na místě.

Problematickým aspektem zůstává zavádění automatizovaných knihovních systému do malých knihoven, kde je velká nerovnoměrnost v tomto ohledu v jednotlivých krajích. Malé obecní knihovny by měly být automatizovány prostřednictvím regionálních automatizovaných knihovních systémů (RAKS), které provozují pověřené knihovny. V některých regionech tyto systémy nefungují a malé knihovny musí žádat ve VISK 3 na samostatný automatizovaný systém, což je mimořádně nákladné. Regionální AKS je ekonomické řešení, kdy funguje jeden systém pro celý region, systém je pak spravován pověřenou knihovnou. Pověřená knihovna jako jeho provozovatel a správce zaručuje kvalitu a rychlost vkládaných záznamů. AKS zjednodušují revize fondů v malých knihovnách či export záznamů při půjčování souborů z výměnných fondů. Další problémy v této oblasti souvisejí s výskytem více dodavatelů AKS v jednom regionu. To může komplikovat poskytování servisu v rámci této služby a také zvyšovat náklady s ním spojenými.

h) Doprava v rámci výkonu RF

Regionální funkce jsou činností náročnou na dopravu, některé služby vyžadují přítomnost metodiků přímo v knihovnách, uskutečňuje se pravidelný rozvoz souborů z výměnných fondů atd. Proto jsou mimo standard sledovány a průběžně vyhodnocovány základní údaje, aby výsledky mohly být použity při kalkulacích finančních nákladů, s přihlédnutím ke konkrétním podmínkám v regionech (vzdálenosti, dopravní obslužnost apod.). Dopravou je zde míněno užití služebního automobilu při výkonu RF. Doprava je často řešena operativně, mnohé PK nemají k dispozici auto, nutno zmínit i vstřícnost některých provozovatelů obsluhovaných knihoven. Do vykazovaného počtu ujetých km nejsou zahrnuty cesty hromadnou dopravou, která se jistě v mnoha regionech stále využívá.

Počet obslužených knihoven, do kterých se musel pracovník KK nebo PK dopravit služebním autem (rozvoz knihovních fondů a materiálu, metodické návštěvy i ve večerních hodinách, doprava knihovníků na vzdělávací akce v místech bez dopravního spojení hromadnou dopravou), činil **v roce 2018 5 025 knihoven**, to je o 320 knihoven méně než v roce 2017. **Ujeto bylo 316 295 km**, tj. **o 46 472 km více než v roce 2017**. Využívání služebních aut souvisí i s počtem metodických návštěv, které jsou stále častěji spojovány s rozvozem cirkulačních souborů VF apod. Bez dostatečné frekvence metodických návštěv nelze očekávat větší rozvoj VKIS u obsluhovaných knihoven.

Doprava v rámci výkonu regionálních funkcí, tabulka 53.

Rok	Počet obslužených knihoven	Počet ujetých km
2002	4 099	271 628
2005	5 214	363 753
2006	5 253	340 408
2007	5 275	358 275
2008	5 168	368 257
2009	5 336	355 372
2010	5 298	328 382
2011	5 151	308 015
2012	5 235	306 414
2013	5 166	341 456
2014	5 124	300 741
2015	5 193	286 475
2016	5 279	309 831
2017	5 345	269 823
2018	5 025	316 295

PŘÍLOHY

Financování RF v roce 2018

Finance od kraje	Celkem
Spotřeba materiálu (číslo účtu 501)	32 792 543
z toho: nákup knihovního fondu	30 381 188
Spotřeba energie (číslo účtu 502)	1 536 031
Opravy a udržování (číslo účtu 511)	196 273
Cestovné (číslo účtu 512)	658 730
Ostatní služby (číslo účtu 518)	8 414 915
z toho: doprava	742 830
z toho: servis AKS	1 236 321
z toho: nákup licence na el. zdroje	161 564
z toho: nákup knihovnických služeb	3 899 003
Mzdové náklady (číslo účtu 521)	64 943 429
z toho: platy zaměstnanců	63 262 631
z toho: ostatní osobní náklady	1 829 444
Zákonné sociální pojištění (číslo účtu 524)	21 434 978
Sociální náklady (zákonné a jiné s.n.) (číslo účtu 527 a 528)	1 972 110
Jiné ostatní náklady (číslo účtu 549)	143 134
Ostatní provozní náklady (neuvedeny v ř. 53, 55 - 58, 63, 66 - 68)	1 198 013
Provozní náklady celkem (součet ř. 53, 55 - 58, 63, 66 - 69)	130 146 846
Investiční náklady	-
Náklady celkem (z krajské dotace) (součet ř. 70 a 71)	133 326 846
Přídělená dotace (krajská)	133 354 227
Vráceno	27 385
Prostředky knihovny, obce, další zdroje, sponzorské dar)	
Spotřeba materiálu (číslo účtu 501)	2 613 728
z toho: na nákup knihovního fondu	2 540 157
Mzdové náklady (číslo účtu 521)	5 244 033
z toho: platy zaměstnanců	5 043 600
z toho: ostatní osobní náklady	186 445
Zákonné sociální a zdravotní pojištění (číslo účtu 524)	2 280 479
Ostatní provozní náklady (neuvedené v ř. 82, 84, 87)	1 764 478
Provozní náklady celkem (součet ř. 82, 84,87,88)	11 034 998
Investiční náklady	0
Náklady celkem (součet ř. 32 + 33)	11 335 615
Finanční prostředky obcí na fond knihoven a jeho zpracování*	
Na nákup (stálého) knihovního fondu pro knihovny (z prostř.obcí)	14 029 656
Na zpracování (stálého) knihovního fondu pro knihovny (z prostř.obcí)	1 528 820
Další finanční podpora knihoven z krajského rozpočtu	4 204 353
Z krajských grantových programů určených nejen knihovnám	325 000
Z krajských grantových programů určených výhradně knihovnám	3 879 353
Podíl obcí na nákupu výměnného fondu ***	
Počet obcí přispívajících na nákup výměnného fondu	998
Částka poskytnutá na výměnný fond (za přispívající obce celkem)	4 886 758

Výkony v rámci RF v roce 2018

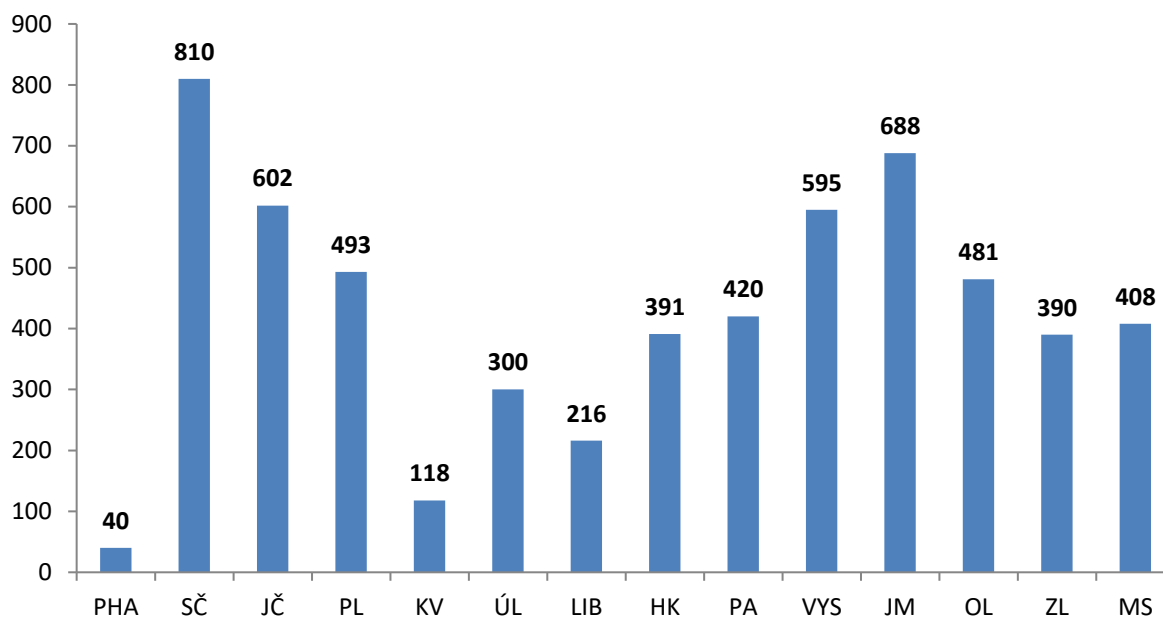
Příloha č. 2

Počet PK	95 (včetně KK s fcí PK)
Počet pracovníků zajišťujících regionální funkce	223
Počet obsluhovaných knihoven	5 952
Poradenská a konzultační činnost	
počet obslužených knihoven	6 096
počet poskytnutých konzultací	19 735
počet metodických návštěv	10 475
Statistika knihovnických činností Kult (MK) 12 - 01	
počet obslužených knihoven	5 851
počet zpracovaných statistických výkazů	5 872
Vzdělávání knihovníků, semináře	
počet obslužených knihoven	3 470
počet všech vzdělávacích akcí	1 648
z toho (z ř. 14): počet akcí v rámci RF	573
počet všech účastníků	18 170
z toho (z ř. 16): počet účastníků akcí v rámci RF	8 169
počet všech vyučovacích hodin	8 625
z toho (z ř. 18): počet vyučovacích hodin v rámci RF	2 257
Porady	
počet obslužených knihoven	2 363
počet akcí	367
počet účastníků	4 640
Pomoc při revizi a aktualizaci KF	
počet obslužených knihoven	1 140
počet revidovaných knihovních jednotek	672
počet revidovaných knihoven	2 120 589
Nákup KF z prostředků provozovatelů (obcí) do vlastních KF	
počet obslužených knihoven	1 020
počet nakoupených knihovních jednotek	83 992
Zpracování KF z prostředků provozovatelů (obcí) vlastních KF	
počet obslužených knihoven	1 512
počet zpracovaných knihovních jednotek	142 849
Výměnný fond (v knihovních jednotkách)	
stav výměnného fondu k 31.12. 2014	3 674 458
roční přírůstek VF	182 920
roční úbytek výměnného fondu	134 952
z ř. 36 zakoupeno z finančních prostředků kraje na regionální funkce	147 357
z ř. 36 zakoupeno z finančních prostředků obce	25 632
z ř. 36 z zakoupeno z finančních prostředků dalších zdrojů	3 361
Cirkulace VF	
počet obslužených knihoven	5 110
počet expedovaných souborů	21 271

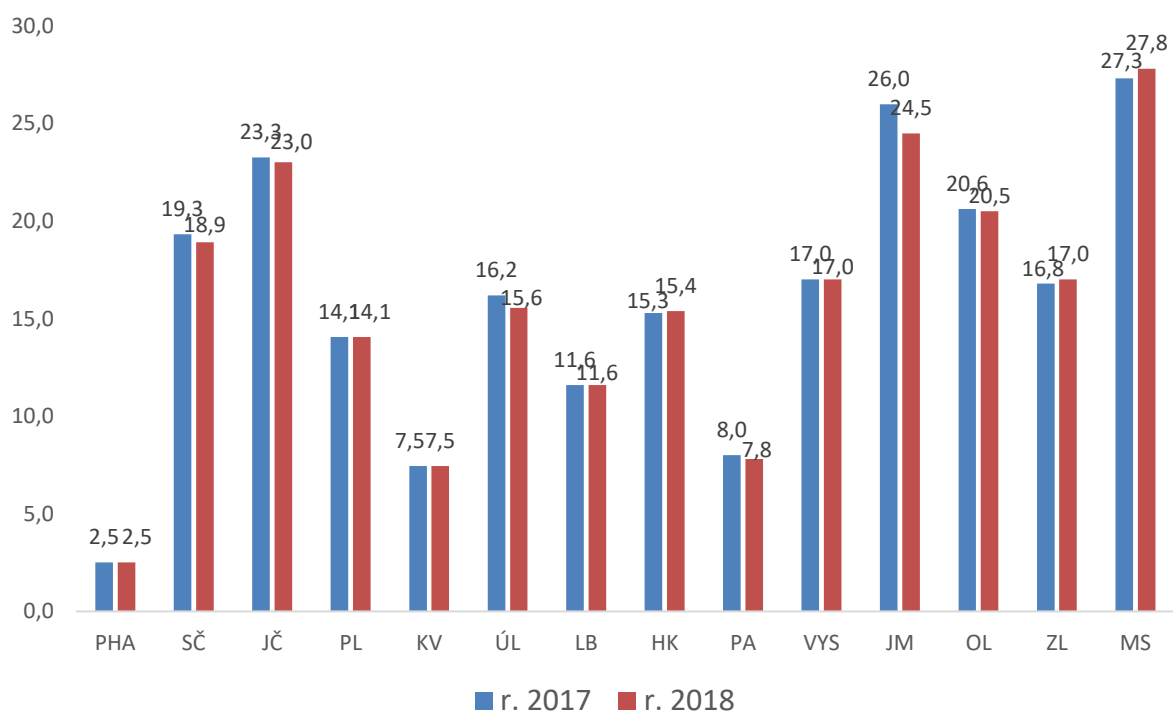
počet svazků v souborech	1 263 421
Servis automatizovaného knihovního systému	
počet knihoven, pro které pověřená knihovna zajišťuje podporu automatizovaného systému	2 080
počet akcí, zásahů	3 132
Doprava v rámci výkonu RF	
počet obslužených knihoven	5 025
počet ujetých km	316 295

Regionální funkce v krajích ČR, grafické vyjádření

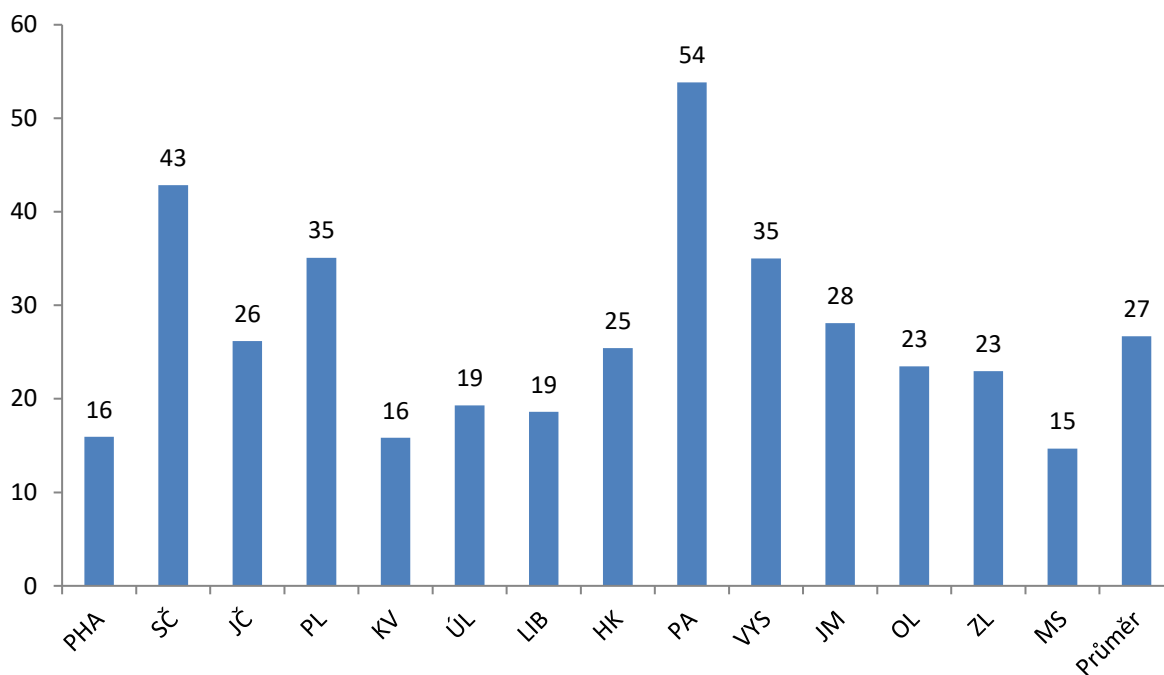
Počet obsluhovaných knihoven v krajích v r. 2018

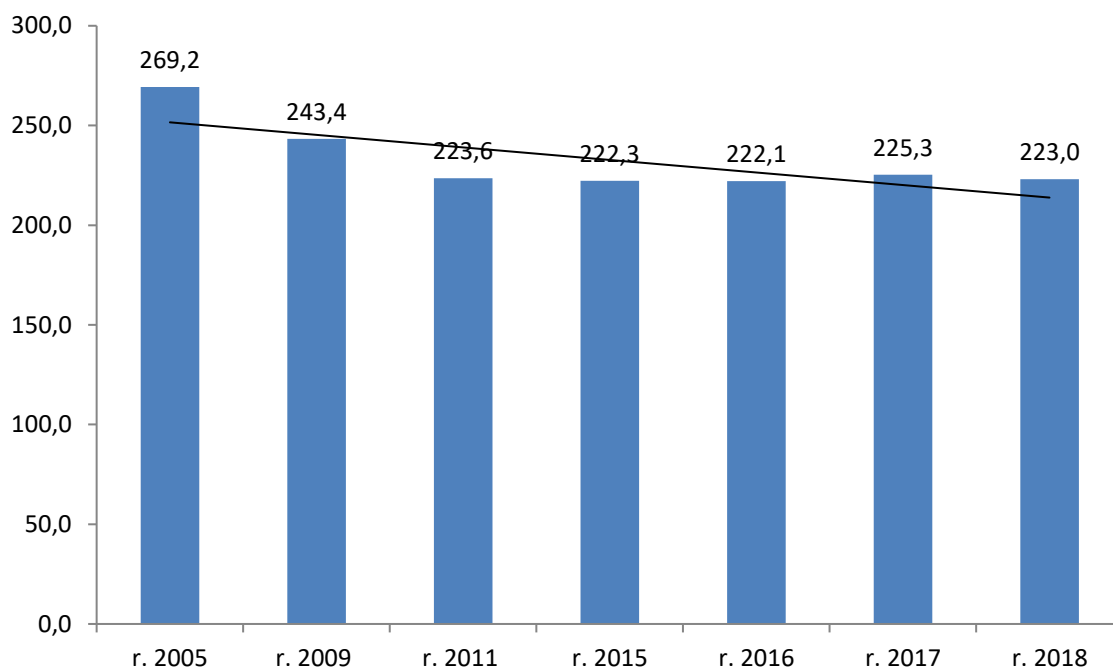
Počet metodiků v krajích, srovnání let 2017 a 2018

Počet obsluh. knihoven na 1 metodika v r. 2018

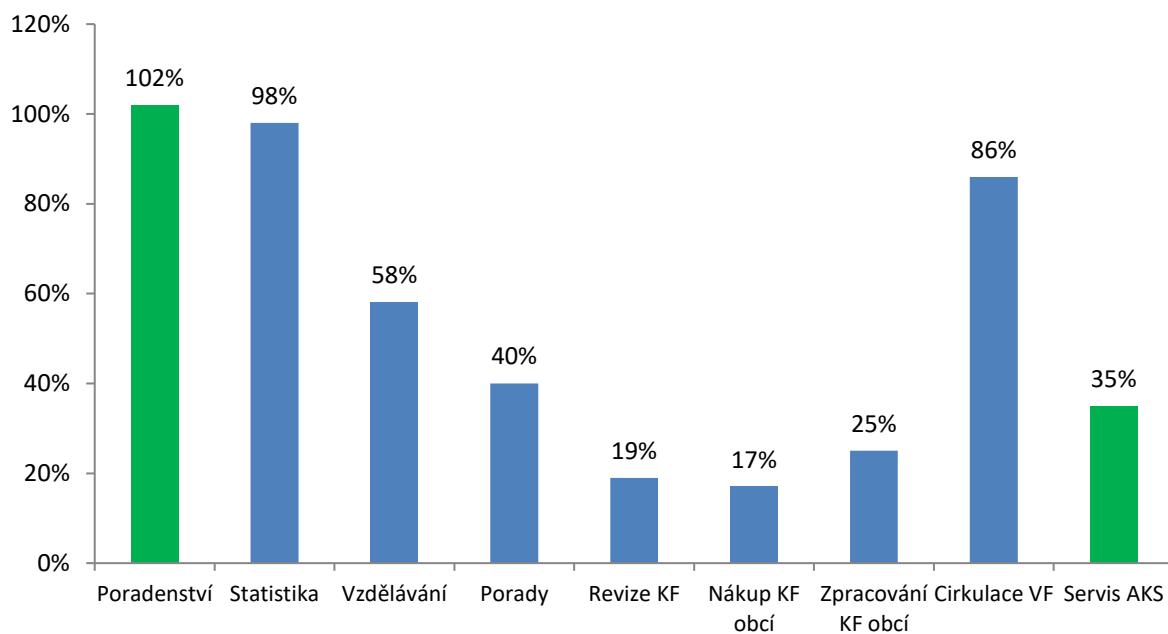

Vývoj počtu metodiků za celou ČR

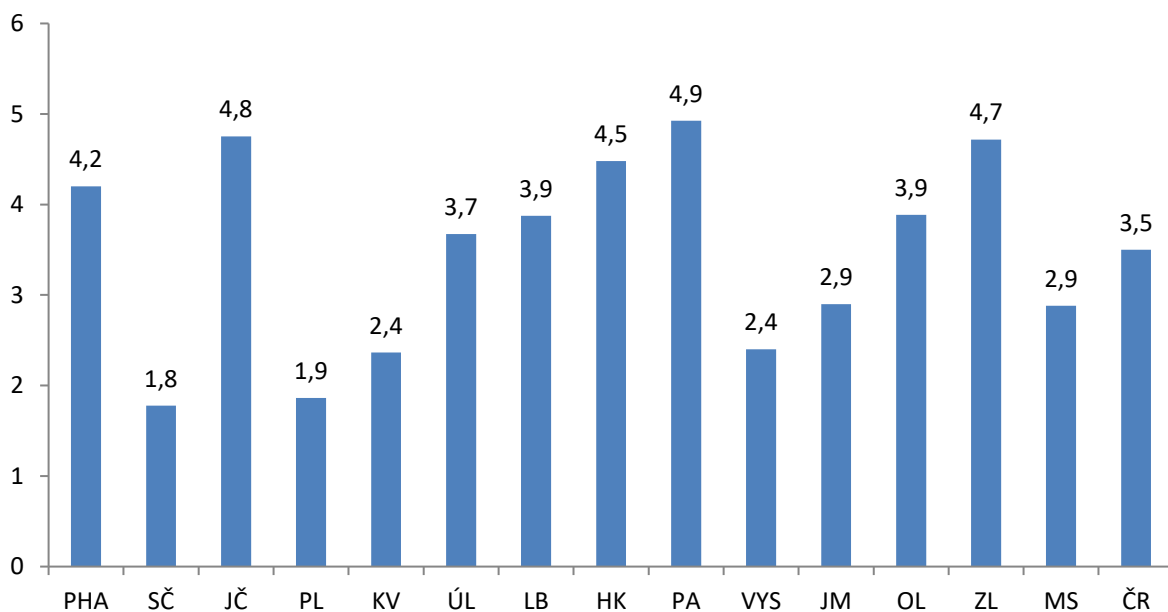
SLUŽBY

Využívanost služeb v roce 2018, % knihoven, které je využily

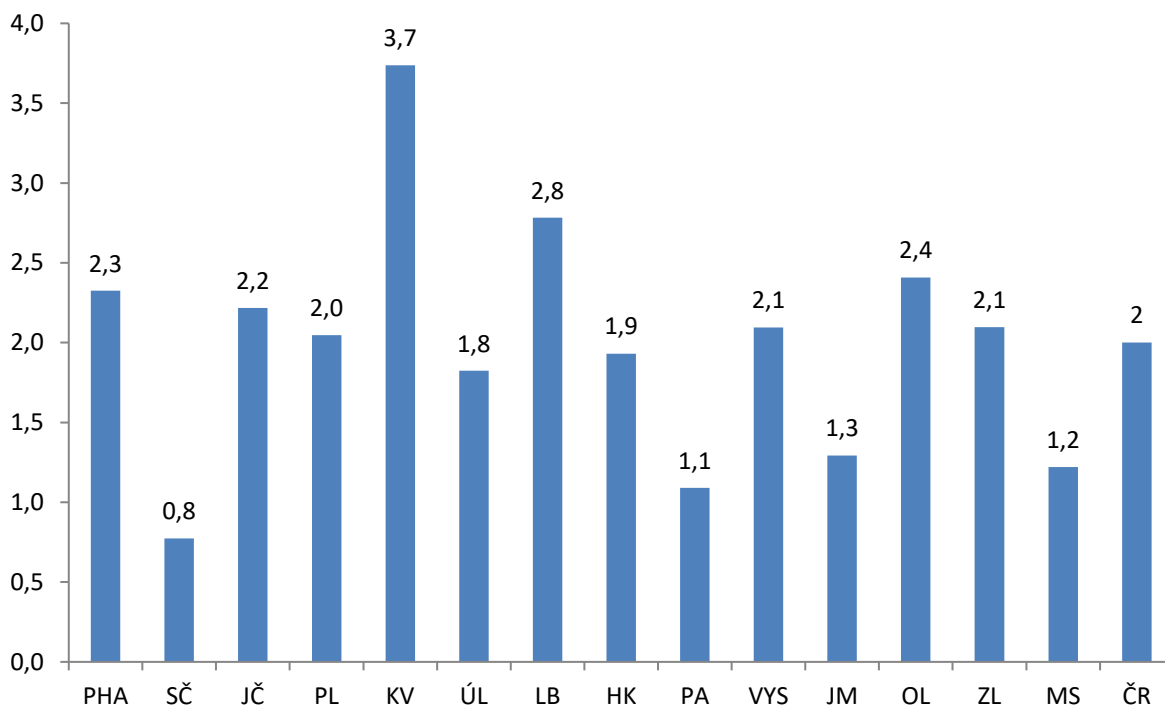

Poradenská a konzultační činnost

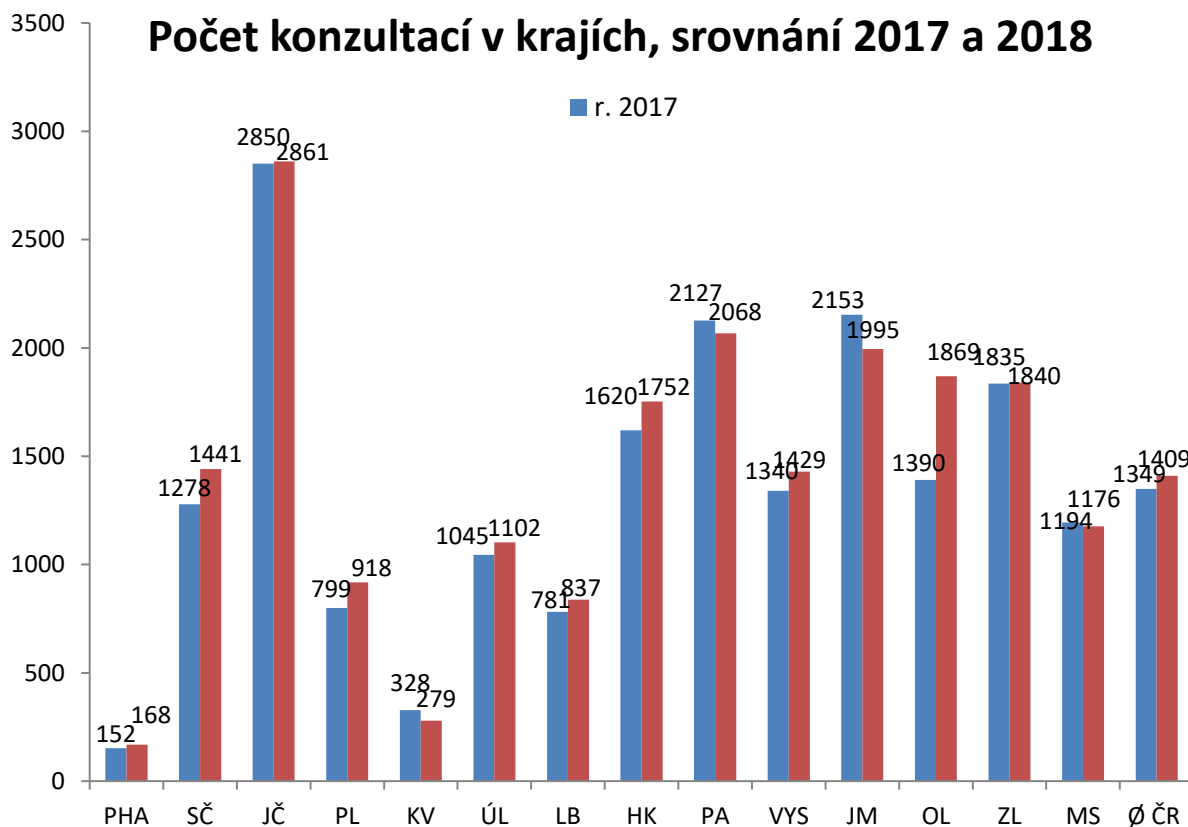
Počet konzultací na jednu obsluhovanou knihovnu v roce 2018

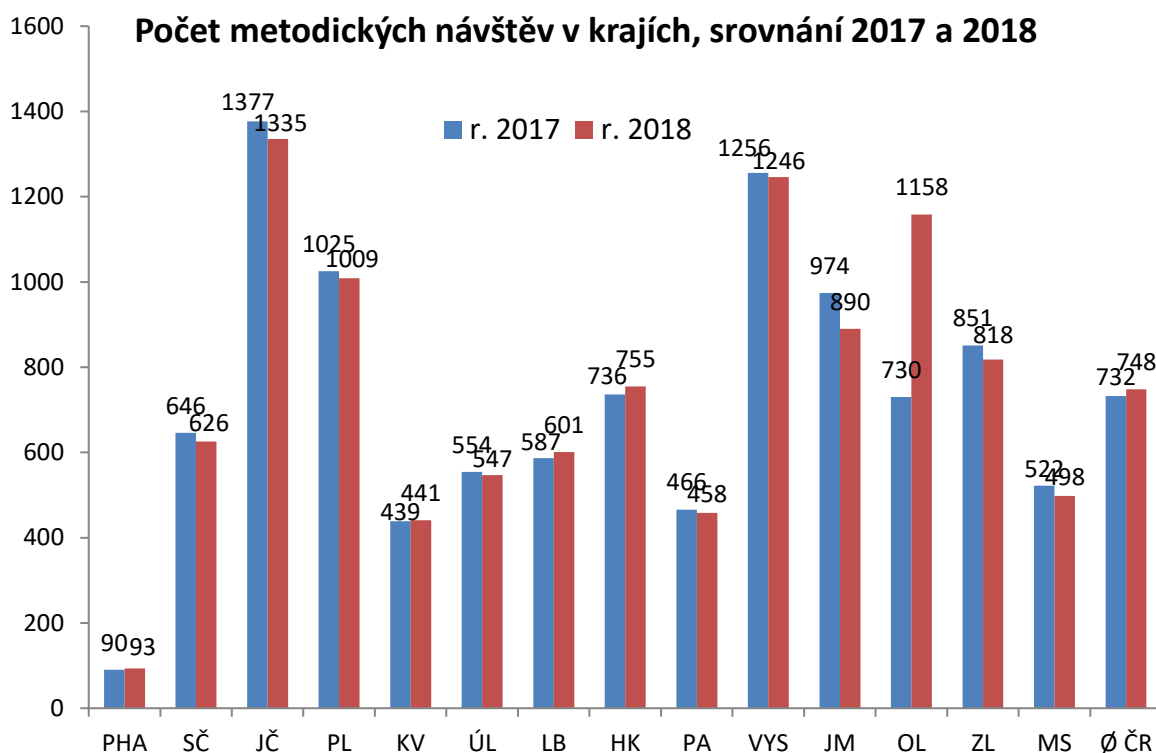

Počet metodických návštěv na jednu obsluhovanou knihovnu v roce 2018

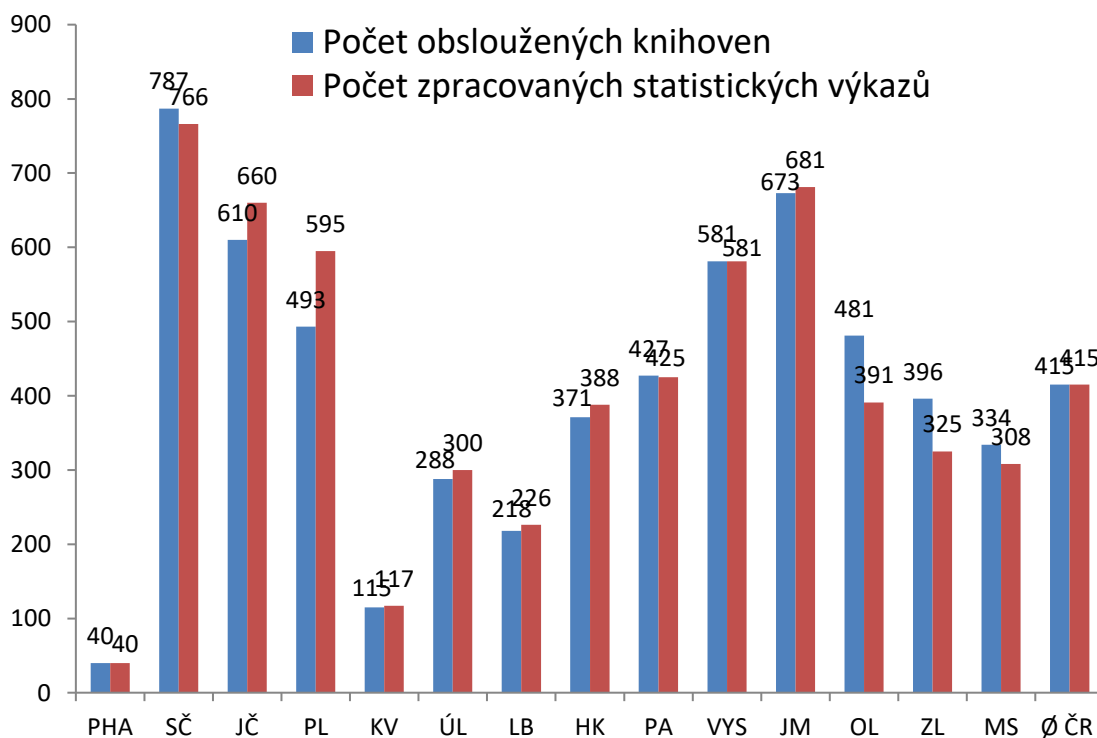

Počet konzultací v krajích, srovnání 2017 a 2018

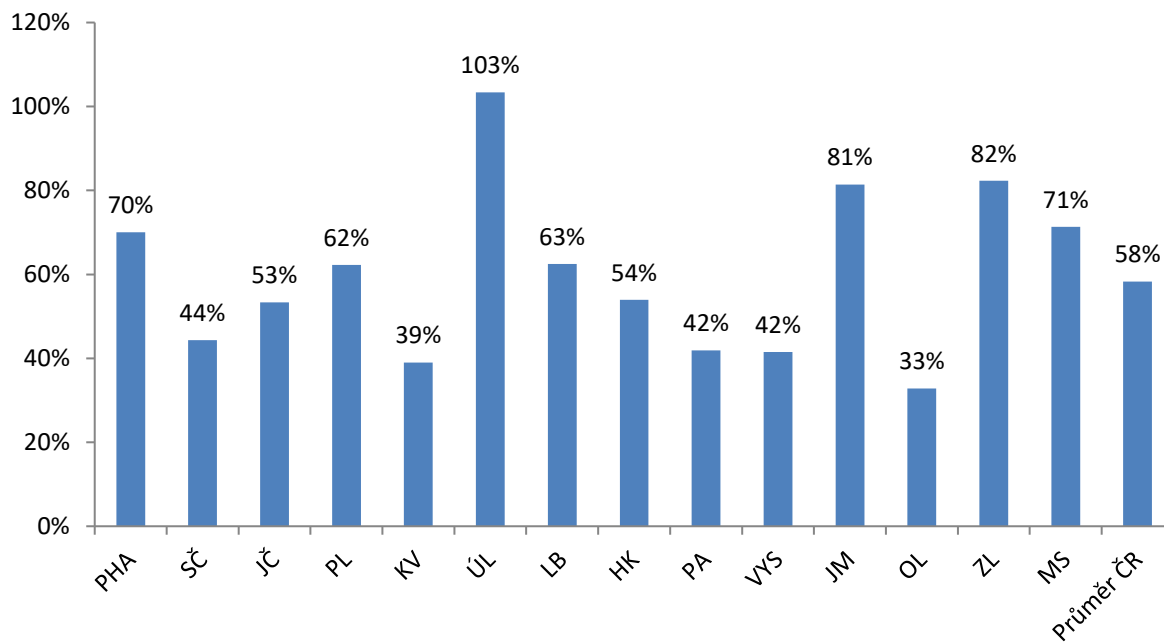

Statistika

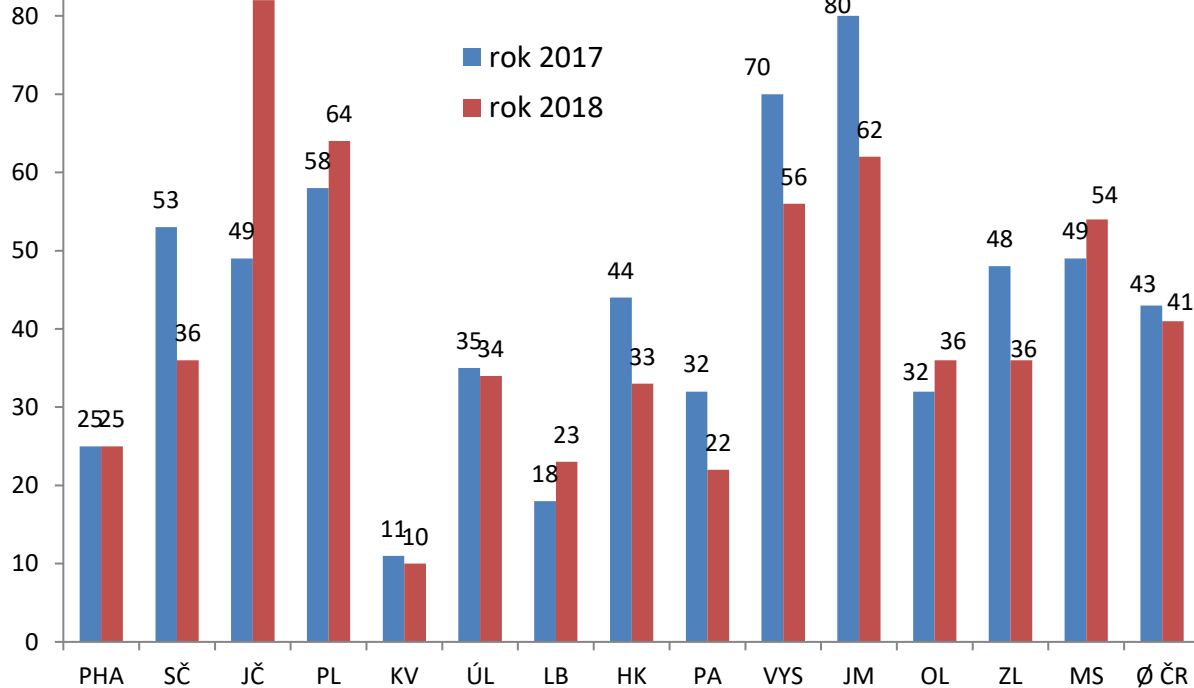

Vzdělávání

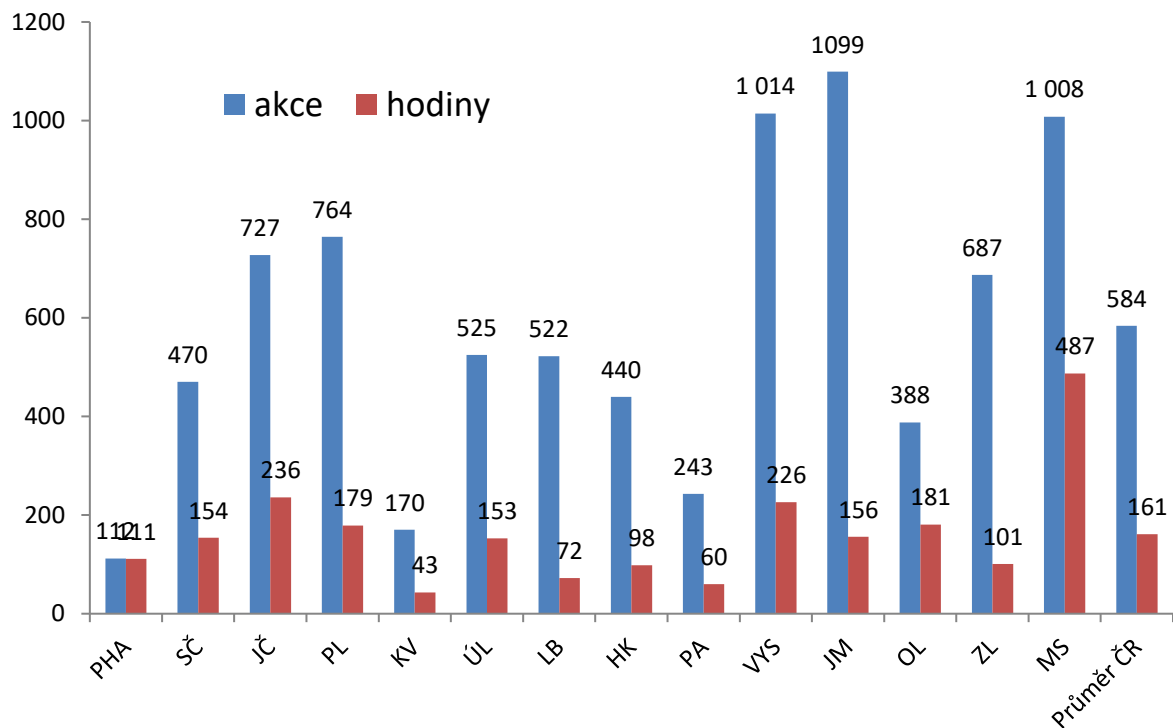
% obsluh. knihoven, které se účastnily vzdělávání v krajích, r. 2018

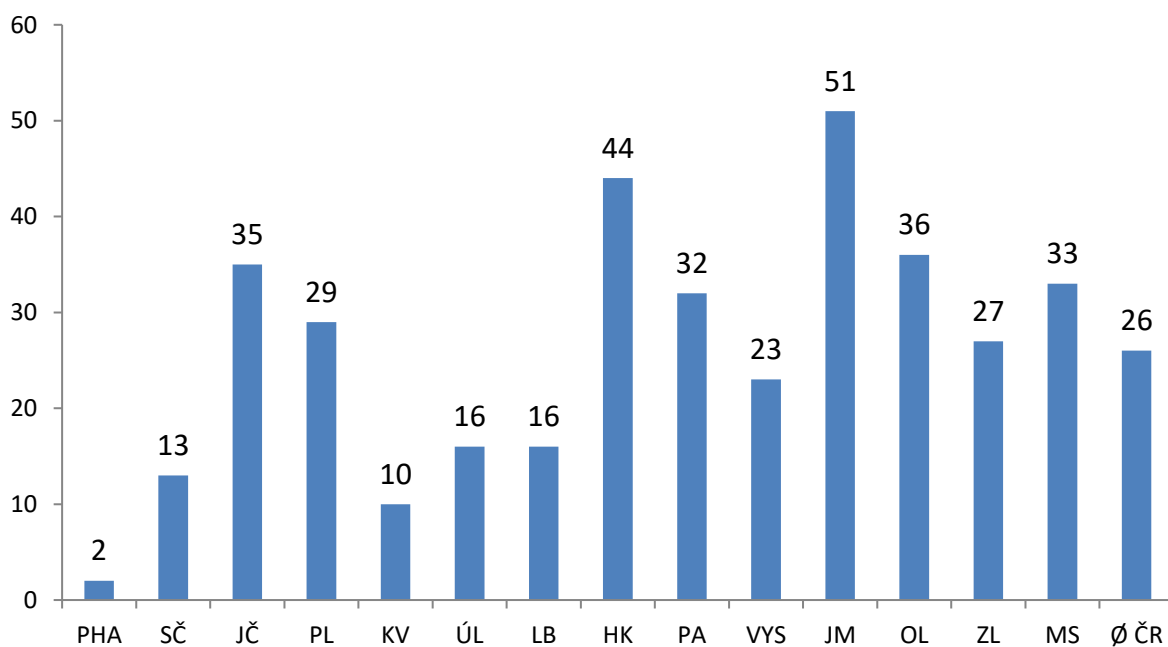
Počet vzdělávacích akcí v rámci RF v krajích, srovnání 2017 a 2018

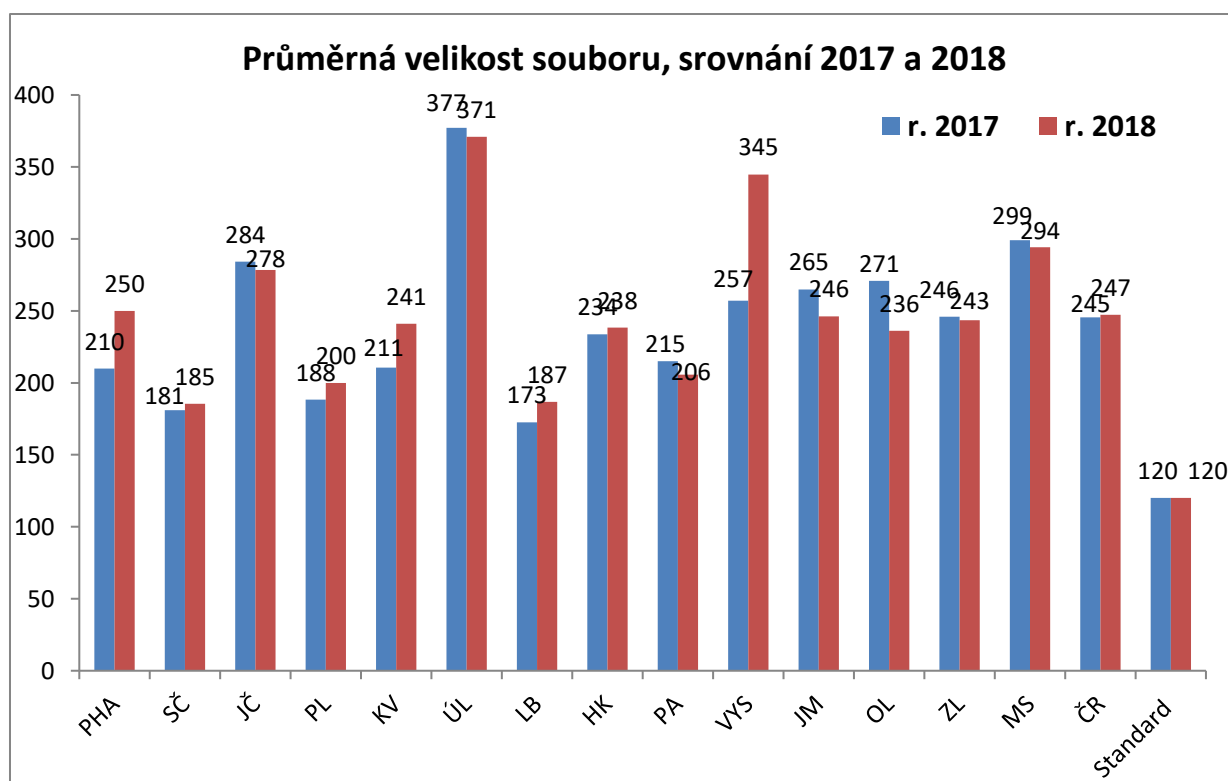
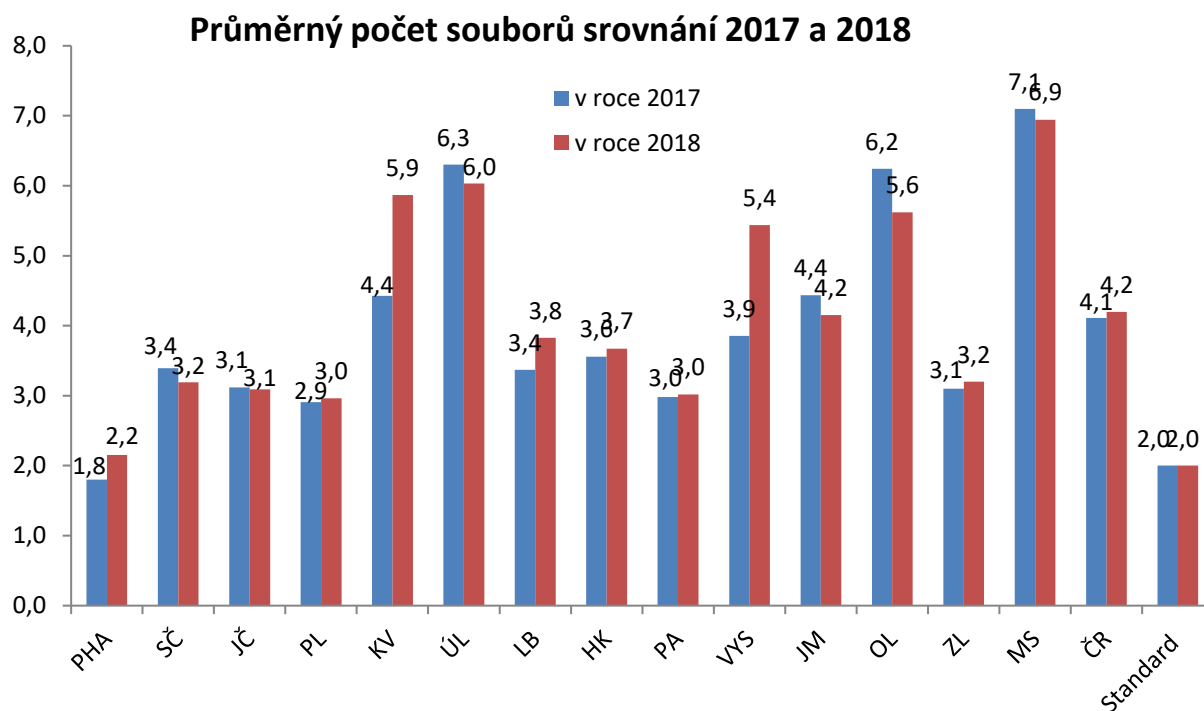
Počet účastníků akcí a hodin v rámci RF, r. 2018

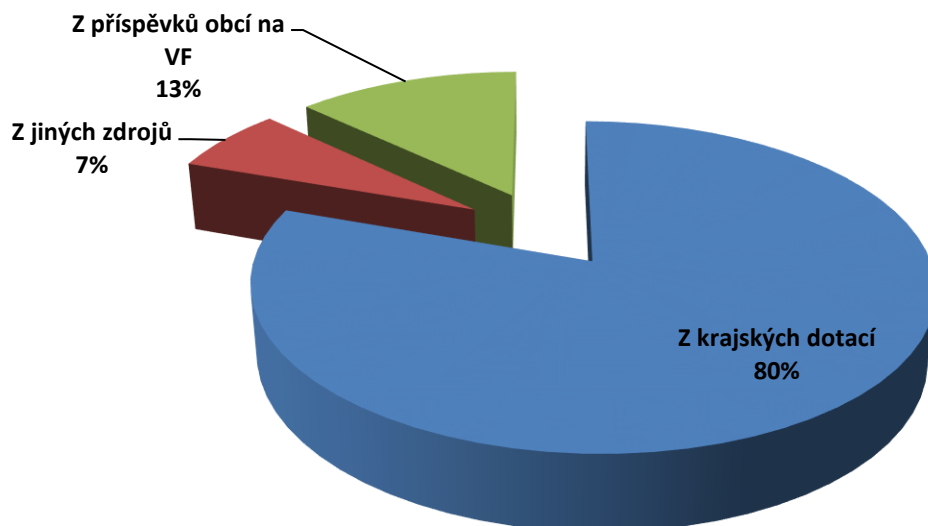
Počet porad v roce 2018

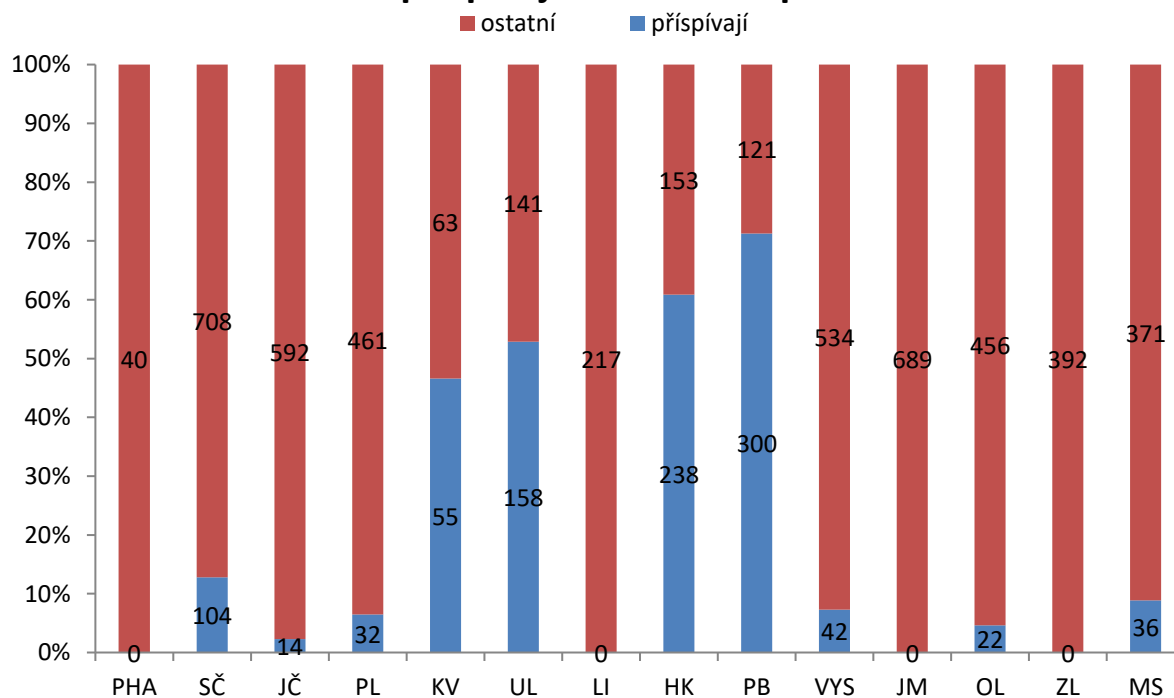
Výměnné soubory

Skladba výměnných fondů podle zdroje financování v r. 2018

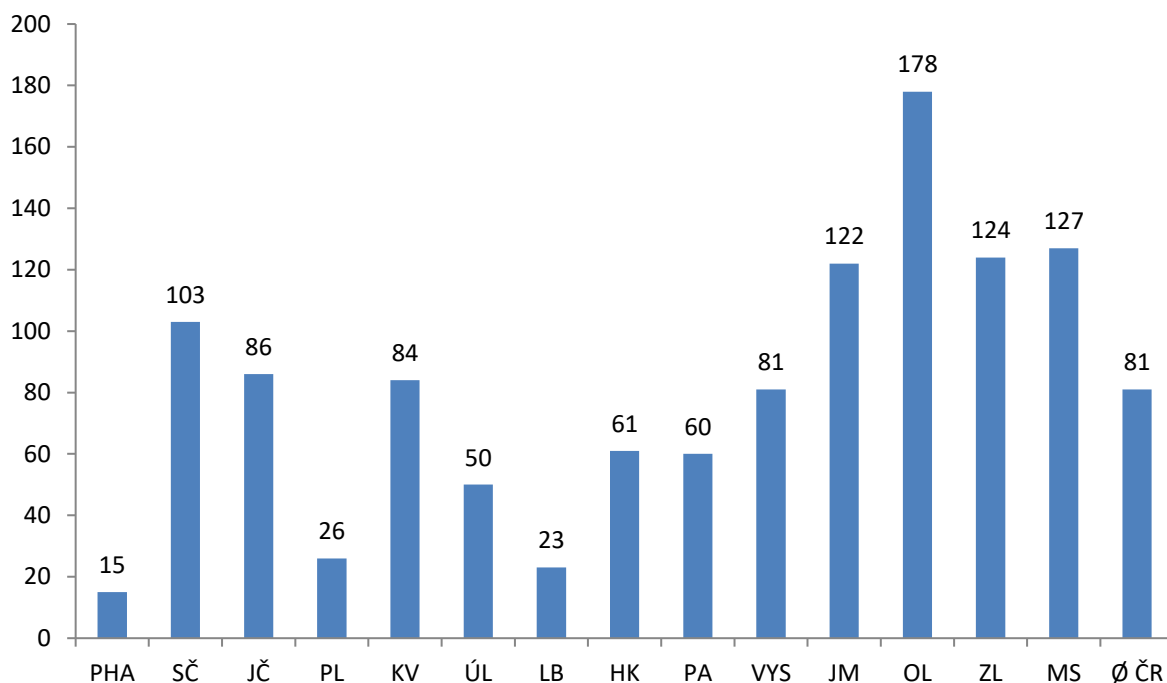

Počet obcí přispívajících na nákup VF v r. 2018

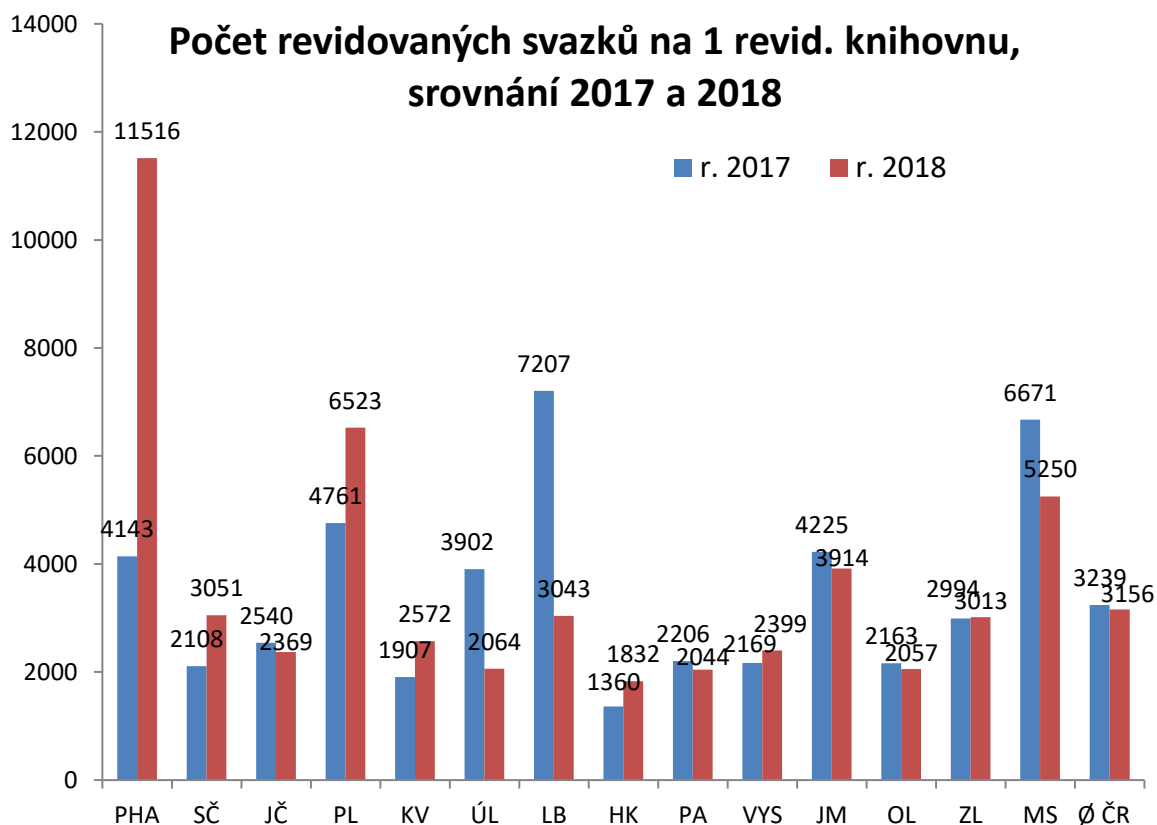

Revize, aktualizace fondu

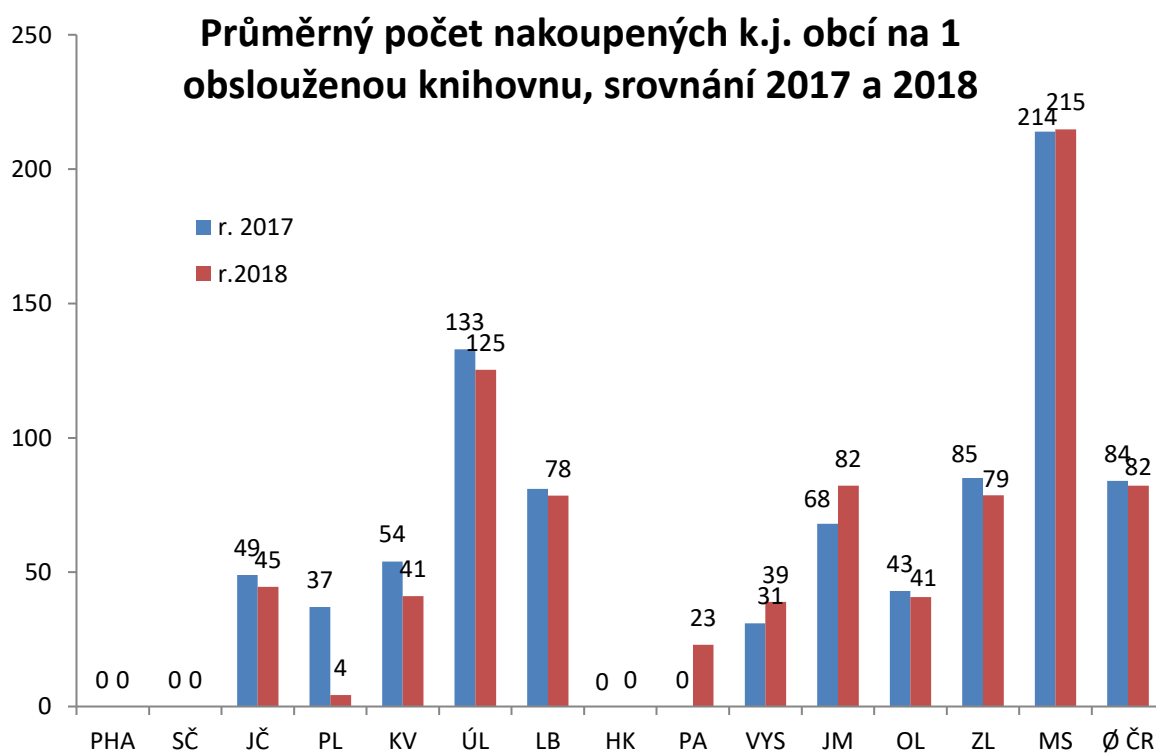
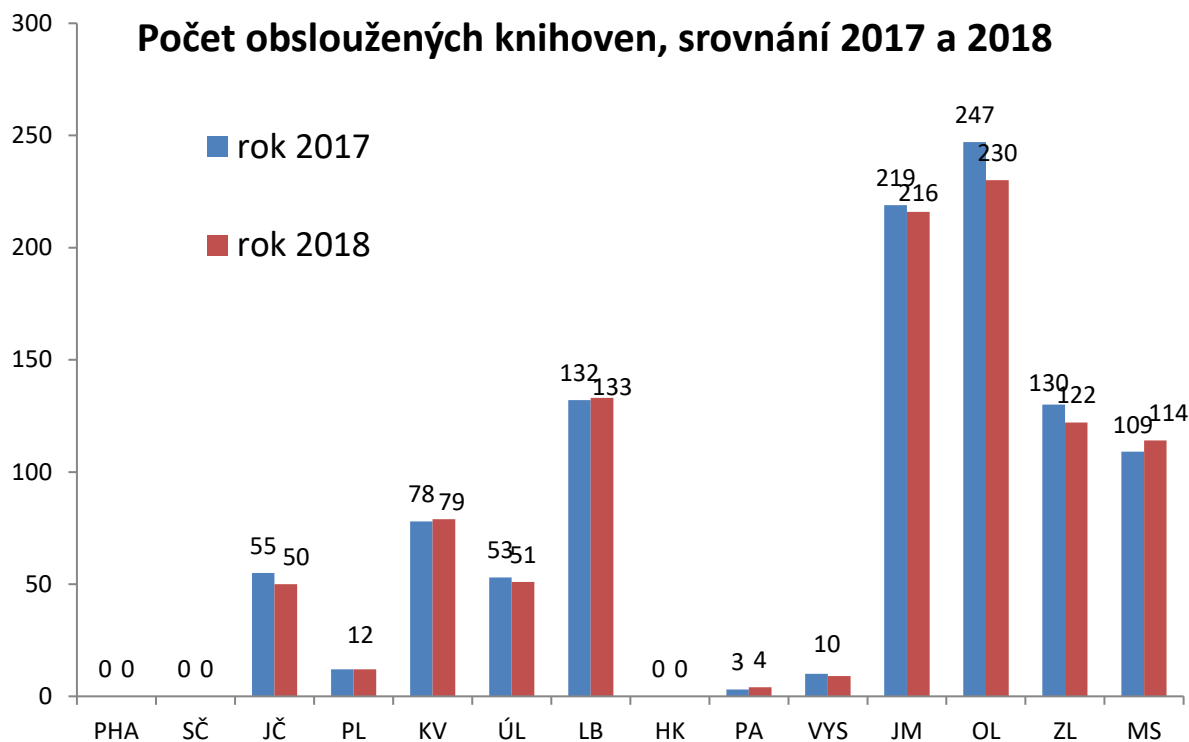
Počet obslužených knihoven v r. 2018

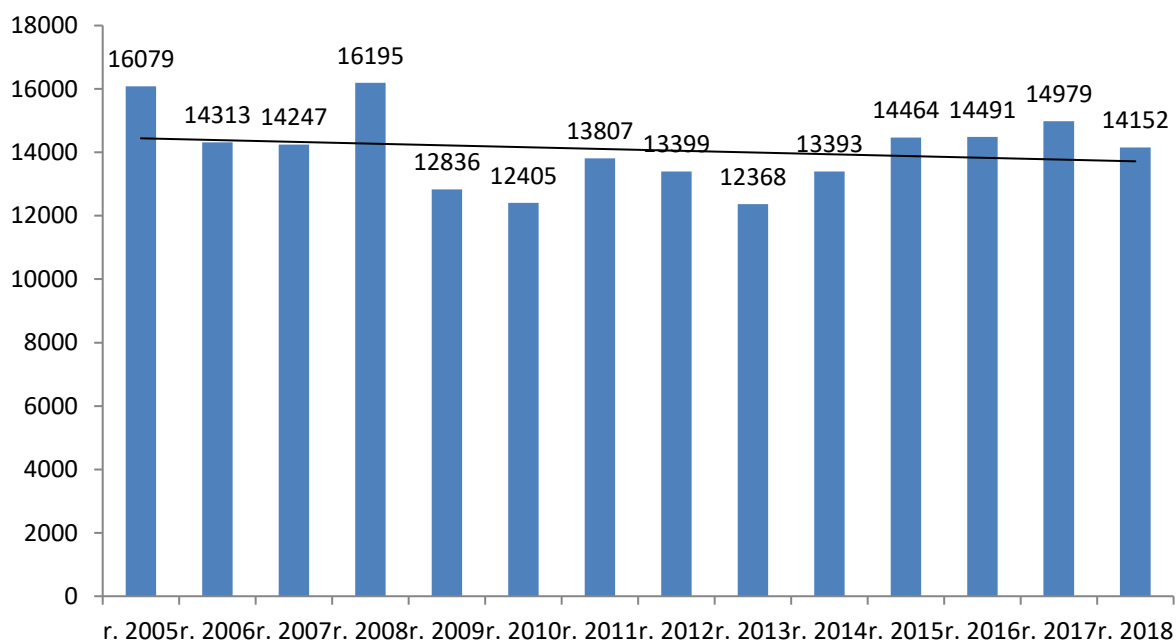
Počet revidovaných svazků na 1 revid. knihovnu, srovnání 2017 a 2018

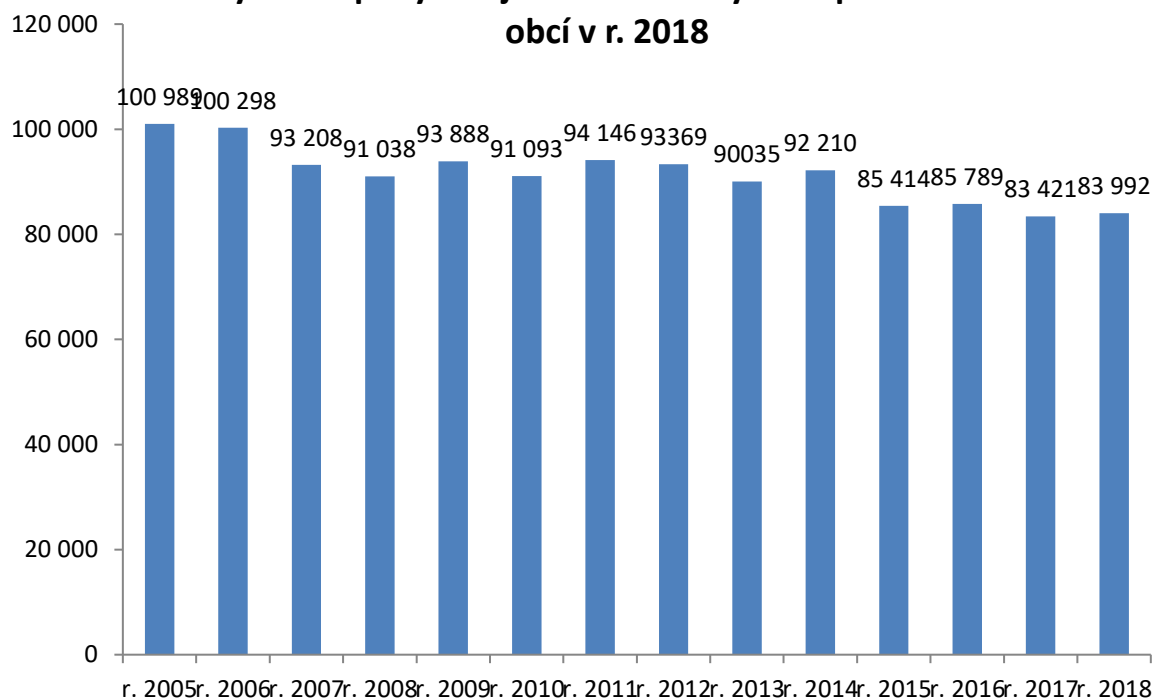
Nákup do fondů obcí

Částky na nákup KF do vlastních fondů od obcí v tis. Kč v r. 2018

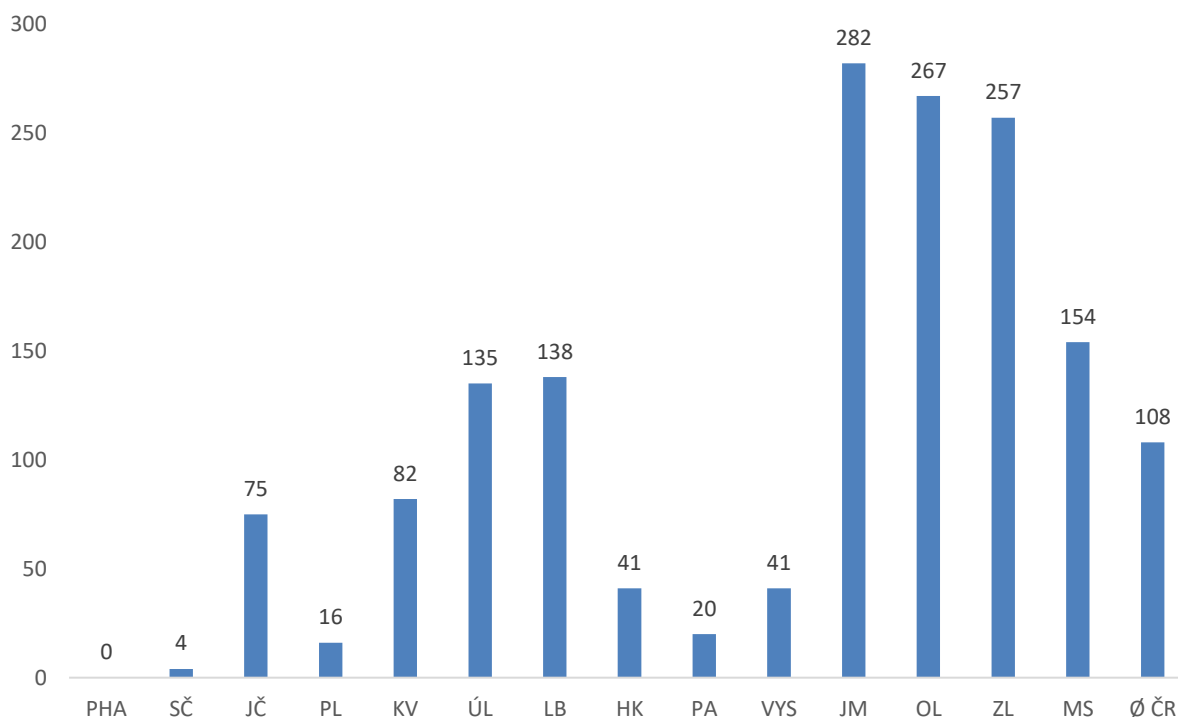

Počty nakoupených k.j. v rámci služby Nákup KF do fondů obcí v r. 2018

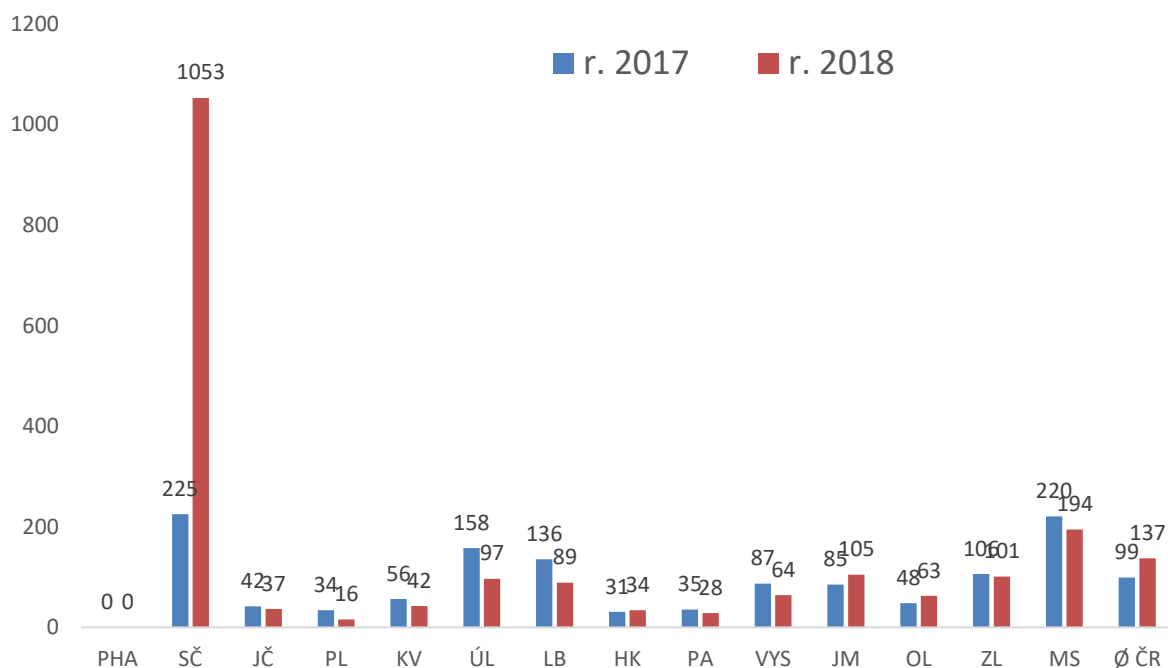

Zpracování do fondu obcí

Počet obslužených knihoven v roce 2018

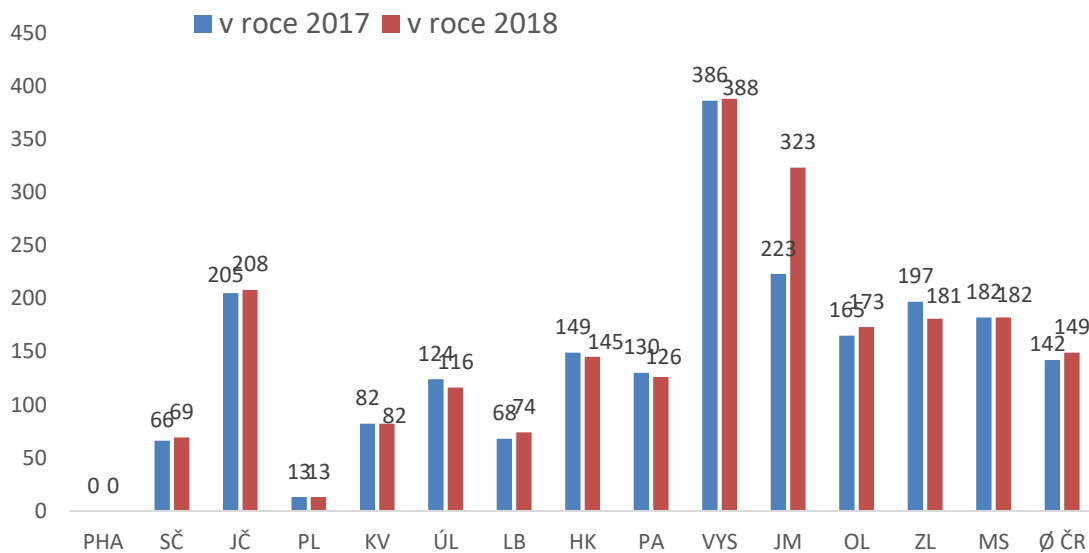

Počet zpracovaných k.j. na 1 obsluženou knihovnu, srovnání 2017 a 2018

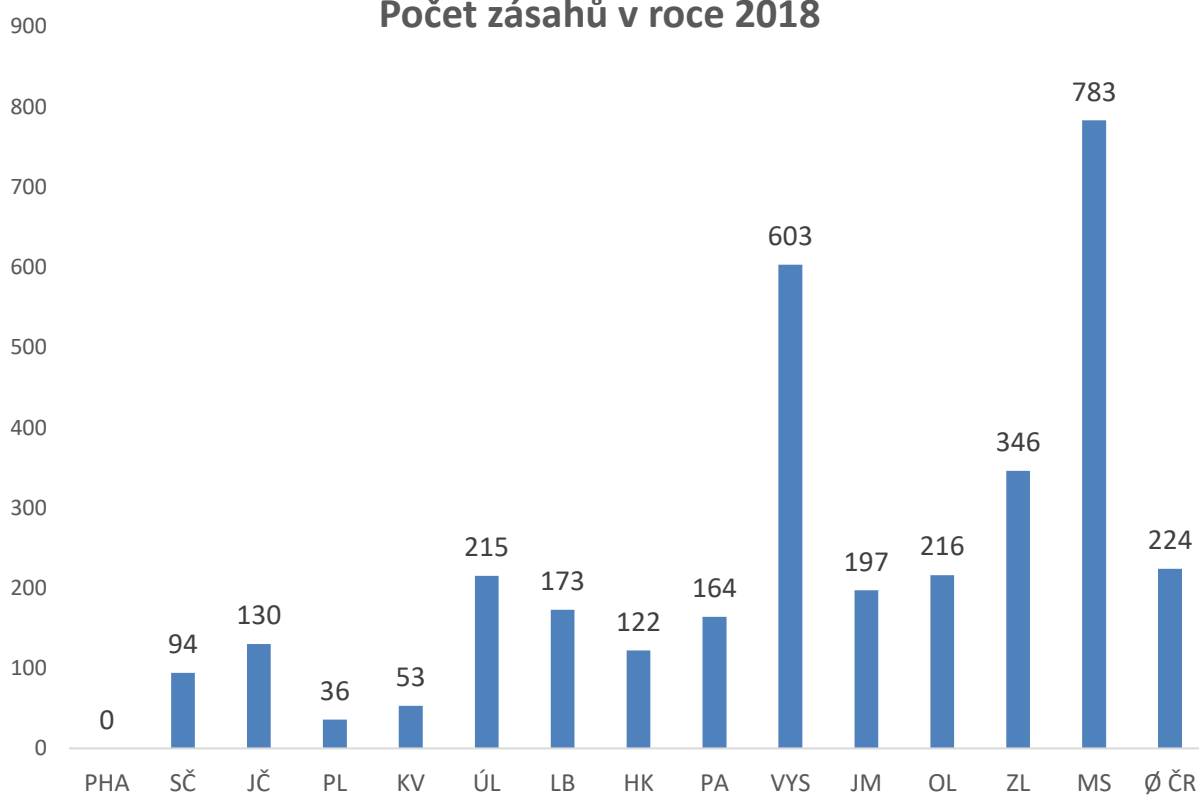

Servis automatizovaných knihovních systémů

Počet obslužených knihoven, srovnání 2017 a 2018

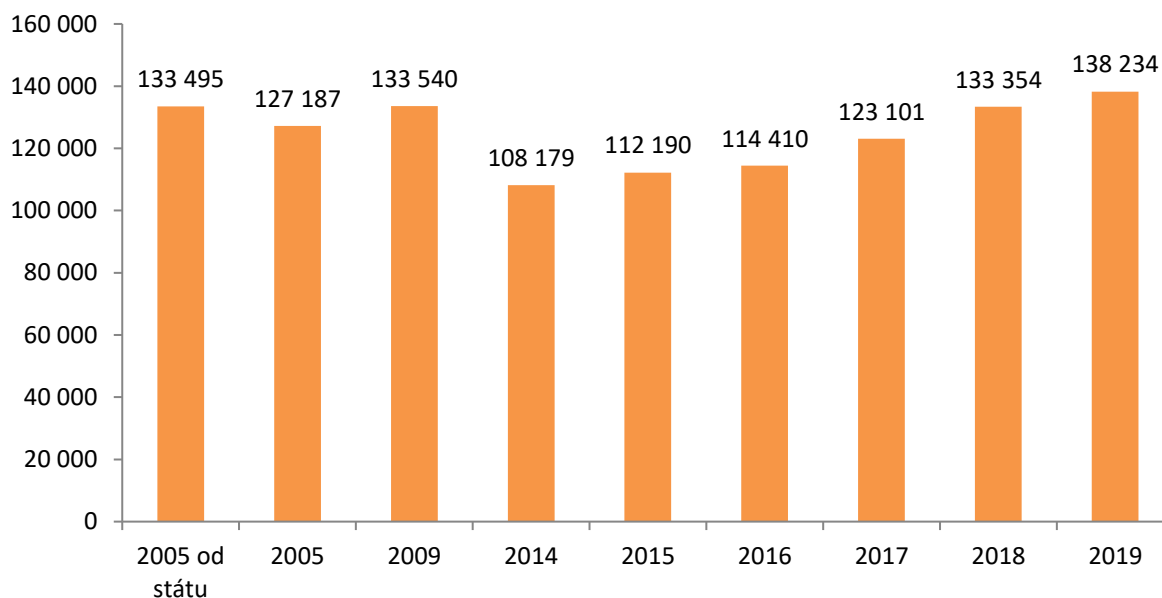

Počet zásahů v roce 2018

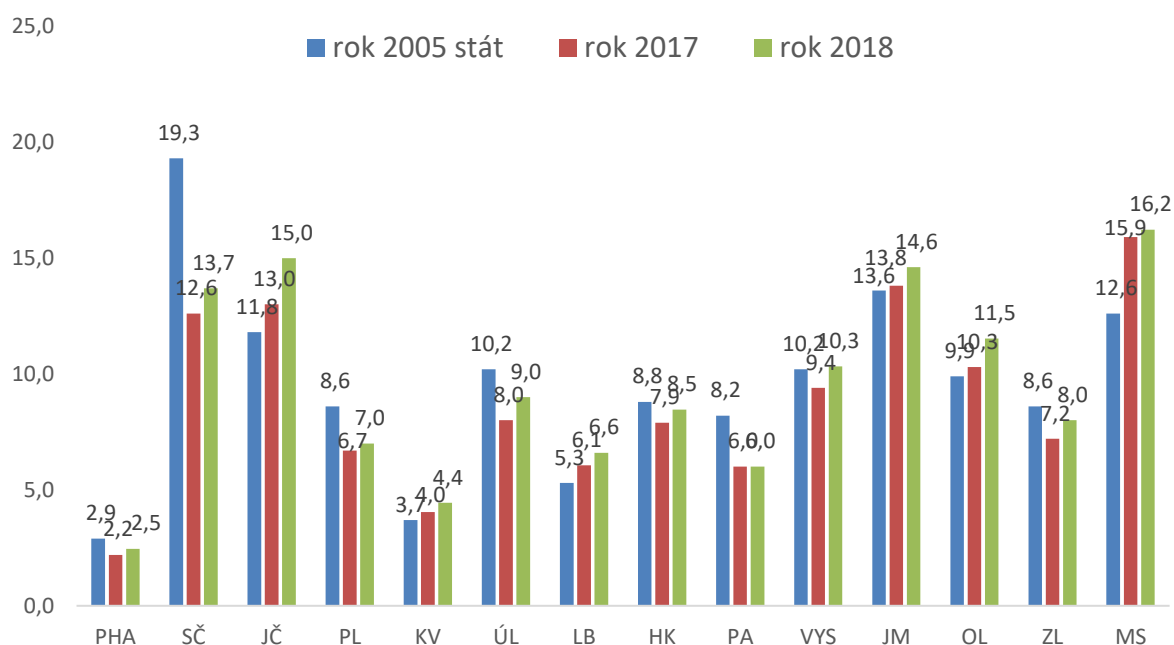

Financování RF a hospodaření

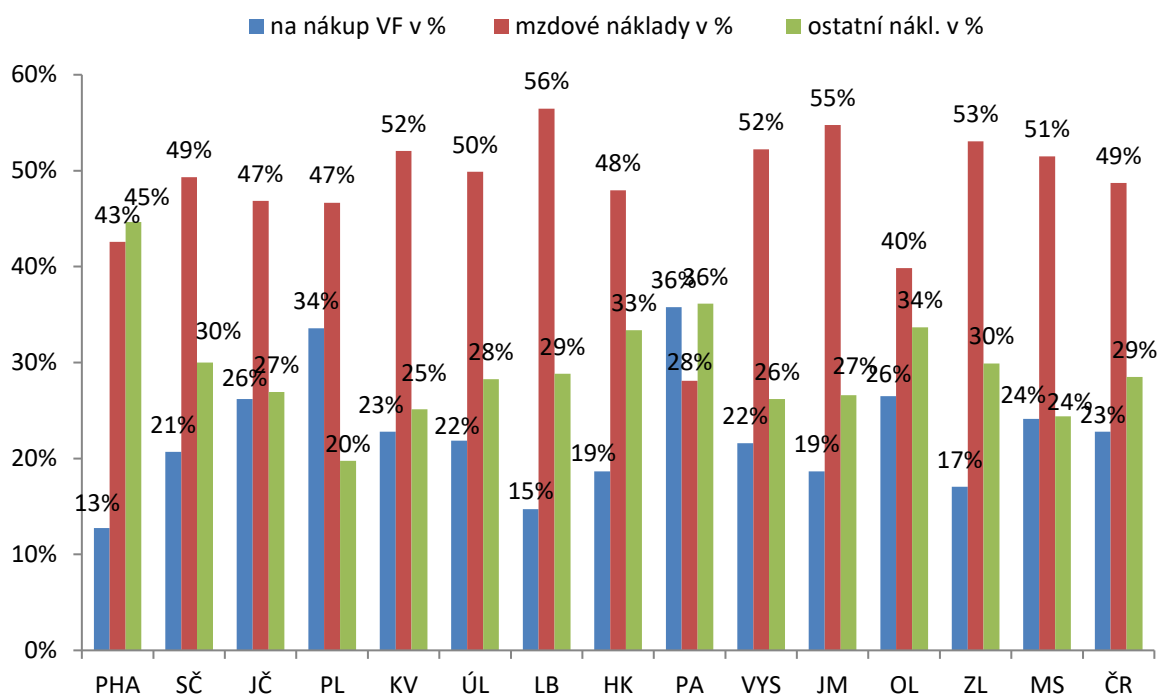
Vývoj financování RF v ČR celkem v tis. Kč v r. 2018

Vývoj krajské dotace v jednotlivých krajích

Struktura nákladů krajských dotací v roce 2018

Doplňování výměnných fondů podle zdroje v jednotlivých krajích v Kč, 2018

